

A high-contrast, low-key photograph of a nightclub interior. In the foreground, a DJ is silhouetted against the bright lights of the stage, with one arm raised. Behind them, a large, diverse crowd of people is dancing and cheering, many holding up their phones to capture the moment. The scene is illuminated by warm, golden stage lights and streaks of red and blue light from the ceiling. The overall atmosphere is energetic and celebratory.

NACHTARCHIEVEN

Het archiveren van nacht- en clubcultuur

Over Podiumkunst.net

Podiumkunst.net¹ verbindt het erfgoed van de Nederlandse podiumkunsten met de makers, onderzoekers en liefhebbers van vandaag. We brengen archieven en collecties samen, maken ze digitaal toegankelijk en stimuleren zo het gebruik en behoud van dit erfgoed. Ons doel is om een compleet en levendig overzicht te bieden van de rijke geschiedenis van de Nederlandse podiumkunsten – niet alleen als historisch archief, maar ook als inspiratiebron voor nieuwe generaties. Daarnaast vormt Podiumkunst.net een netwerk van en voor organisaties en individuen in de sector. Dit netwerk ondersteunt initiatieven rond behoud, digitalisering en zichtbaarheid van het erfgoed van de podiumkunsten.

Over VibeLab

VibeLab² is een onderzoeks- en adviesbureau dat zich inzet voor de nachtcultuur en creatieve gemeenschappen wereldwijd. Vanuit jarenlange ervaring werkt VibeLab samen met overheden, culturele instellingen en onafhankelijke makers om strategieën te ontwikkelen die het nachtleven ondersteunen en zichtbaar maken. VibeLab helpt complexe data inzichtelijk te maken en bouwt bruggen tussen beleidsmakers, nachtcultuurmakers en gemeenschappen. Met een netwerk dat zich uitstrekt over verschillende steden en landen, werkt VibeLab aan duurzame oplossingen om de levendigheid, inclusiviteit en maatschappelijke waarde van het nachtleven te versterken.

In opdracht van en gepubliceerd door

Podiumkunst.net

p/a Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid
Media Parkboulevard 1
1217 WE Hilversum

Geproduceerd door

VibeLab B.V.
Rapenburg 97-2
1011 TW Amsterdam

Coverfoto door

Raymond van Mil
Rotterdam, Nederland

Ontwerp en vormgeving

Jack Waghorn
Londen, Groot-Brittannië

Documenteren is het verzamelen van informatie. Archiveren gaat een stap verder: het veiligstellen en ordenen van die informatie voor de toekomst. Documentatie vormt dus het startpunt, archivering zorgt ervoor dat die documentatie ook voor volgende generaties toegankelijk blijft. Met dit rapport onderzoeken we hoe de hedendaagse uitgaanscultuur in Nederland wordt vastgelegd – en hoe makers, beleidsmakers en gemeenschappen uit de nachtcultuur samen kunnen werken aan een toekomst waarin dit erfgoed niet verloren gaat.

“Onze feesten zijn niet ontstaan vanuit glitter en glamour; het waren bijeenkomsten van mensen die behoefte hadden aan een eigen plek, aan ruimte om zichzelf te kunnen uitdrukken. De ziel van onze feesten vond haar oorsprong in kraakpanden en verborgen kelders.”

- Shinedoe, dj en muziekproducent

“Het vastleggen van de geschiedenis van het nachtleven gaat niet alleen over behoud, maar ook over erkenning van haar culturele en artistieke waarde. We zijn trots dat we daar iets aan mogen bijdragen en hopen dat deze beweging blijft groeien – zowel in de underground scenes als daarbuiten.”

- Celia Okoro, Nachtburgemeester Nijmegen

“Dat een overheid of instelling het nachtleven niet archiveert, betekent niet dat er geen archief bestaat.”

- Hillegonda Rietveld, emeritus-professor Arts & Media en Sonic Culture, London South Bank University

VOORWOORD

Al decennialang heeft de nacht- en clubcultuur een diepgaande invloed op de kunst- en muziekwereld, zowel in Nederland als daarbuiten. Toch wordt haar bijdrage vaak onderschat of verkeerd begrepen. Binnen de gevestigde culturele instellingen wordt haar rijke erfenis nog te vaak afgedaan als louter hedonisme – als iets vergankelijk en marginaal. Maar het nachtleven is veel meer dan dat: het is een broedplaats voor creatieve expressie, gemeenschapsvorming en maatschappelijke verandering.

Dance³, de muziekstroming die aan de basis staat van dit nachtleven, is meer dan alleen een muziekgenre: het is een vorm van creatie waarin muziek, beeldende kunst, gemeenschapsvorming en lichamelijke expressie samenkomen.

Het archiveren van deze cultuur is echter een uitdaging. Het nachtleven is vluchtig, dynamisch en informeel, waardoor veel van haar sporen verloren dreigen te gaan. Wat wel wordt vastgelegd, is vaak versnipperd en heeft weinig oog voor regionale diversiteit of voor gemarginaliseerde stemmen, zoals die van mensen van kleur, vrouwen en queer-gemeenschappen. Bovendien dreigt de aandacht voor commercieel succesvolle uitingen van nachtcultuur de zichtbaarheid van zulke lokale en grassroots-bewegingen te verdringen. Daardoor verdwijnen verhalen als die van de Antilliaans-Nederlandse bubbling scene in Rotterdam⁴ of de Groningse acid housescene uit de jaren tachtig vaak uit het collectieve geheugen.⁵

Toch groeit de erkenning. De toegenomen aandacht blijkt onder meer uit nachtprogrammering binnen het Holland Festival,⁶ waarin koormuziek, techno en theater samenkomen, uit tentoonstellingen over dance in het Design Museum Den Bosch⁷ en uit optredens van Detroit techno-pioniers zoals Jeff Mills in Het Concertgebouw.⁸ Het nachtleven is altijd een plek geweest voor experiment, ontmoeting en verzet. Zoals de Surinaams-Nederlandse pionier DJ Chuckie

ooit stelde: de Nederlandse clubcultuur bestaat niet alleen in de grote clubs van Amsterdam, maar leeft ook in houseparty's, platenzaken en raves door het hele land. Die verhalen doen ertoe. Schrijver Emma Warren verwoordt het treffend: "Documentatie is het verzamelen van informatie; archivering is het bewaren ervan voor de toekomst."⁹ Het is daarom van belang om de verhalen van de nachtcultuur op structurele, duurzame manieren vast te leggen – niet alleen de materiële objecten, maar ook de praktijken, gemeenschappen en ideeën die eraan ten grondslag liggen.

Podiumkunst.net wil daar actief aan bijdragen. In lijn met de aanbevelingen van de Raad voor Cultuur¹⁰ om meer ruimte te maken voor zogenaamde 'niet-gecanoniseerde' genres (genres die nog niet of onvoldoende onderdeel uitmaken van de canon) en gemarginaliseerde stemmen, werken wij aan een digitaal netwerk van erfgoedcollecties dat ook dit culturele domein recht doet. Zo willen we vergeten verhalen zichtbaar maken en nieuwe verbindingen leggen tussen makers, onderzoekers en liefhebbers.

Met dit rapport zetten we een eerste stap. Aan de hand van voorbeelden uit Groningen, Amsterdam en internationale steden onderzoeken we hoe we het nachtleven kunnen archiveren zonder het te reduceren of te commercialiseren. Hoe voorkomen we dat essentiële bijdragen uit de underground worden uitgewist? Hoe kunnen we lokale initiatieven ondersteunen bij het vastleggen van hun verhalen? En hoe zorgen we ervoor dat de bruisende nachtcultuur van nu ook in de toekomst zichtbaar en toegankelijk blijft?

Miles Niemeijer, muziekcoördinator
Podiumkunst.net

INHOUD

EXECUTIVE SUMMARY	7
--------------------------	----------

1. INLEIDING	12
---------------------	-----------

Methodologie

Relevante spelers in de Nederlandse erfgoedsector

2. BEVINDINGEN VAN HET ONDERZOEK	20
---	-----------

Wat betekent het om club- en nachtcultuur te
behouden – en welke rol speelt archivering daarbij?

De huidige staat van archivering van de
Nederlandse club- en nachtcultuur

Belangrijke aandachtspunten

Archiveren in de praktijk

Casestudy's

3. AANBEVELINGEN	48
-------------------------	-----------

Conclusie

Aanbevelingen

Naar de praktijk: uitvoering

4. APPENDIX	62
--------------------	-----------

Bronnenonderzoek

Lijst van casestudy's

Onderzoeksdeelnemers

Projectteam

Noten

Verantwoording beeldmateriaal

Foto: Françoise Bolechowski, oktober 2024

Flyers uit privécollecties die door clubgangers werden meegebracht naar VibeLab's Echoes of the Underground bij Sexylab tijdens Amsterdam Dance Event, waar ze werden gescand en gedigitaliseerd door Archival Consciousness.

EXECUTIVE SUMMARY

OPZET VAN HET RAPPORT

900

Minuten aan opgenomen gesprekken

4

Casestudy's geanalyseerd

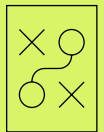
6

Kernaanbevelingen

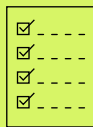
40

Aanvullende suggesties

1

Checklist om lokale gemeenschappen te stimuleren hun eigen cultuur te documenteren

20

Aanbevolen bronnen over archiveringspraktijken

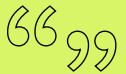
22

Initiatieven rond het archiveren van club- en nachtcultuur

44

Citaten verspreid door het rapport, om de stemmen van betrokkenen te laten spreken

45

Onderzoeksdeelnemers

Verdeeld over:

Geografische spreiding:

90% Nederland,
10% internationaal

Binnen Nederland:

Genderverdeling:

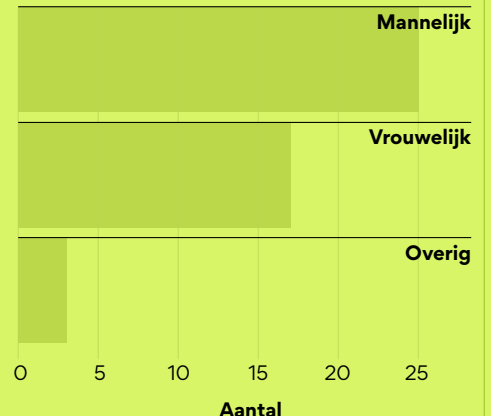
10 Interviews

Amsterdam	19
Groningen	3
Nijmegen	3
Rotterdam	3
Utrecht	2
Breda	1
Curaçao	1
Den Haag	1
Deventer	1
Eindhoven	1
Haarlem	1
Hengelo	1
Leeuwarden	1
Schiedam	1
Zandvoort	1
Zwolle	1

2 Panels met in totaal 10 deelnemers

2 Focusgroepen met samen 17 deelnemers

8 Overige betrokkenen die input leverden via een online formulier

INHOUD VAN HET RAPPORT

In dit rapport worden inzichten gepresenteerd die zijn voortgekomen uit een uitgebreid bronnenonderzoek en gesprekken met een gevarieerde groep betrokkenen. Het doel: de kansen en uitdagingen rond het archiveren van nacht- en clubcultuur in Nederland verkennen.

Onder de deelnemers bevonden zich gemeenschapsleiders, dj's, programmeurs, dansers, archivariissen en academici. Vanuit hun perspectieven – gevormd door werk in lokale cultuurcentra, publieke instellingen en de creatieve sector – ontstond een rijk beeld van wat het betekent om clubcultuur te behouden als vorm van publiek erfgoed. Hun ervaringen tonen hoe complex het is om zoiets vluchtigs als het nachtleven vast te leggen, en beklemtonen het belang van duurzame samenwerking tussen lokale spelers en instellingen.

De kern van het rapport bestaat uit een overzicht van de huidige stand van zaken rondom de archivering van Nederlandse club- en nachtcultuur. Daarbij worden ook de bestaande hiaten en obstakels in kaart gebracht die een gerichte aanpak in de weg staan. Dit overzicht wordt aangevuld met een bronnenonderzoek naar uiteenlopende benaderingen van archivering – van institutionele tot meer informele, flexibele methoden die juist toegankelijk zijn voor gemeenschappen met beperkte middelen en technische kennis.

Het rapport zoomt vervolgens in op vier casestudy's uit Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Deze laten zien hoe divers de

vormen van archivering kunnen zijn, afhankelijk van context, partnerschap en doelstellingen. Op basis van de bevindingen uit deze casestudy's worden de uitgangspunten geformuleerd waarop de aanbevelingen van het rapport zijn gebaseerd.

Na het beschrijven van de belangrijkste aandachtspunten – waaronder het erkennen van immaterieel erfgoed, het waarborgen van representativiteit in de archivering en het stimuleren van samenwerking tussen erfgoedinstellingen en nachtcultuurgemeenschappen – sluit het rapport af met concrete aanbevelingen gericht op instellingen en beleidsmakers. Daarnaast worden er gidsvragen aangereikt voor mensen binnen de clubcultuur zelf, waarmee zij hun documentatie- en archiveringspraktijken kunnen versterken.

De annex bevat aanvullende bronnen: een uitgebreidere lijst van casestudy's, een leeslijst ter verdieping van het debat, en praktische handvatten voor wie zelf met archivering aan de slag wil.

Door het hele rapport heen ligt de nadruk op het versterken van de stem van betrokkenen. Directe citaten benadrukken hun ervaring en expertise, maken de urgentie voelbaar en vergroten de toegankelijkheid van het rapport – zowel voor onderzoekers als voor mensen die actief zijn in de nachtcultuur. Op die manier beoogt dit rapport bij te dragen aan bewustwording, erkenning én actie: door gemeenschappen te inspireren om hun eigen verhalen vast te leggen én door instellingen uit te nodigen om hen daarin structureel te ondersteunen.

BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN

Uit het onderzoek blijkt dat de archivering van de Nederlandse nachtcultuur zich op een kruispunt bevindt. Hoewel de erkenning voor het belang ervan toeneemt, wordt archivering in de praktijk nog altijd belemmerd door structurele uitsluiting en gebrek aan middelen. De belangrijkste uitdagingen en kansen in het streven naar een inclusiever en duurzamer archiveringslandschap zijn:

→ **Gemarginaliseerde stemmen**

In veel bestaande archieven ontbreken dj's, organisatoren, producers en andere sleutelfiguren die geen commercieel succes genoten, maar wél van grote invloed waren op de ontwikkeling van de Nederlandse clubcultuur. Ook ontbreekt vaak de landelijke representatie: het gaat zelden over wat zich buiten Amsterdam of buiten de commerciële mainstream heeft afgespeeld. Zo ontstaat een beperkt en scheefgetrokken beeld van de geschiedenis, waarin lang niet alle bijdragen worden erkend.

→ **Materieel én immaterieel erfgoed**

De vluchtige aard van het nachtleven vraagt om innovatieve archiveringsmethoden. Niet alleen fysieke objecten, maar ook immateriële elementen zoals rituelen, ervaringen en sociale dynamiek verdienen een plek in het archief.

→ **Eigenaarschap van gemeenschappen**

Waar mogelijk zouden nachtcultuurgemeenschappen hun eigen archieven moeten opbouwen en beheren. Indien samenwerking met instellingen nodig is, zou die gebaseerd moeten zijn op postcustodiale (waarbij het eigendom van archieven bij de gemeenschap blijft en instellingen vooral ondersteunen bij beheer en toegang, zie o.a. Rethinking Collecting¹¹, Nieuwe Instituut) principes, waarbij het eigenaarschap en de zeggenschap bij de gemeenschap blijven.

→ **Institutionele verhoudingen**

Samenwerkingen tussen erfgoedinstellingen en nachtcultuurgemeenschappen gaan vaak

gepaard met ongelijke machtsverhoudingen. Gelijkwaardigheid, flexibiliteit en langdurig vertrouwen zijn cruciaal, ook als dat vraagt om een commitment op de lange termijn.

→ **Capaciteitsopbouw**

Gemeenschapsarchieven beschikken vaak over beperkte middelen, kennis en technologische infrastructuur. Deze beperkingen staan een duurzame borging van hun erfgoed in de weg.

Om deze uitdagingen aan te pakken, formuleert het rapport de volgende aanbevelingen:

→ **Erken de culturele waarde van nachtcultuur**

Zie de nacht- en clubcultuur als een volwaardig onderdeel van het Nederlandse erfgoed en pas bestaande beleidskaders aan om de vluchtige en onconventionele aard ervan te omarmen.

→ **Benader diversiteit actief**

Ga bewust op zoek naar gemeenschappen die minder zichtbaar zijn binnen de bestaande erfgoedstructuren, in plaats van alleen de reeds gevestigde of commercieel succesvolle initiatieven.

→ **Stimuleer gelijkwaardige samenwerking**

Bouw partnerschappen tussen nachtcultuurgemeenschappen en instellingen op basis van co-creatie en wederzijds vertrouwen.

→ **Ondersteun gemeenschapsarchieven**

Moedig gemeenschappen aan om hun eigen verhalen vast te leggen en bied ondersteuning via training, financiering, en andere middelen – zonder de focus uitsluitend te leggen op commercieel rendement.

→ **Ontwikkel ethische richtlijnen samen met het veld**

Stel in samenwerking met nachtcultuurgemeenschappen duidelijke richtlijnen op voor archivering, met aandacht voor privacy, toestemming en auteursrechten.

1. INLEIDING

1.1 INLEIDING

Net als andere populaire en alledaagse cultuurvormen is de nacht- en clubcultuur wereldwijd lange tijd over het hoofd gezien binnen de traditionele canon van kunst en cultuur. Ook in Nederland is dat het geval — ondanks de prominente rol die het land internationaal speelt als zogeheten ‘exporteur’ van elektronische muziek.

De coronapandemie (2020–2022), met langdurige lockdowns en maatregelen voor sociale afstand, raakte het nachtleven en de horecasector onevenredig hard. Die ontregeling legde de kwetsbaarheid van de nachteconomie bloot, maar benadrukte ook de onvervangbare rol van het nachtleven als plek voor gemeenschap, creativiteit en culturele identiteit. Wereldwijd ontstonden initiatieven zoals United We Stream¹² en #SaveOurVenues¹³ om artiesten en culturele werkers te ondersteunen en om iconische plekken te beschermen tegen sluiting door economische druk.

Toch blijven het publieke debat over en de structurele inzet voor het behoud van de nacht- en clubcultuur nog achter. Hoewel er de laatste jaren tentoonstellingen en museale projecten

zijn gewijd aan nacht- en clubcultuur — vooral in Europa en de Verenigde Staten — ontbreekt het vaak aan een bredere institutionele verankering. Naarmate de zichtbaarheid van deze cultuur toeneemt, groeit ook de noodzaak om het verhaal erover inclusiever te maken. Dominante narratieven over de Nederlandse nachtcultuur negeren nog te vaak de bijdragen van kleinere steden, nichegenres, vrouwen en gemeenschappen¹⁴ die gemarginaliseerd worden op basis van gender, seksuele oriëntatie¹⁵, ras of etniciteit.

In samenwerking met Podiumkunst.net, het netwerk voor erfgoed in de podiumkunsten, werkt VibeLab aan de versterking en verbreding van het discours rondom de nacht- en clubcultuur. Dat gebeurt door kennis en perspectieven te verzamelen van dj’s, dansers, academici, archivariissen en liefhebbers van het nachtleven. Door te onderzoeken welke rol publieke middelen en instellingen kunnen spelen in het behoud van dit erfgoed, wil dit initiatief bijdragen aan de erkenning van de nacht- en clubcultuur als volwaardig cultureel domein binnen de Nederlandse cultuurcanon.

“Door ons op symbolische plekken en verhalen te richten, kunnen we de Nederlandse dancecultuur als erfgoed verankeren en begrijpen.”

— Britt-Marie van der Drift, docent Slavernijgeschiedenis, Reinwardt Academie

1.2 METHODOLOGIE

DATAVERZAMELING

Voor dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve benadering, met als uitgangspunt directe betrokkenheid bij diverse stakeholders. Het doel: inzicht krijgen in de huidige staat van archivering van de Nederlandse nacht- en clubcultuur en ruimte maken voor onderbelichte perspectieven. Hiervoor zijn verschillende methoden ingezet, waaronder bronnenonderzoek, interviews, focusgroepen, paneldiscussies en aanvullende vormen van dataverzameling — met expliciete aandacht voor inclusiviteit en brede vertegenwoordiging.

Bronnenonderzoek

Podiumkunst.net heeft met een vernieuwend bronnenonderzoek de basis voor dit rapport gelegd. Dit onderzoek bracht lacunes aan het licht in de bestaande archivering van clubcultuur en biedt inzicht in waar ondervertegenwoordigde stemmen — qua genre, geografie en demografie — tot nu toe buiten beeld zijn gebleven. Deze analyse vormde vervolgens ook de opmaat tot de andere onderdelen van het onderzoek: het bood de onderzoekers inhoudelijke verdieping in het vormgeven van de interviews, focusgroepen en casestudy's.

Opbouw van een stakeholders database

In de verkennende fase zijn relevante personen geïdentificeerd via literatuuronderzoek en bestaande netwerken. Daarnaast werd actief geworven binnen de nachtcultuur, met hulp van dj's, organisatoren, dansers, clubeigenaren, verzamelaars en onderzoekers uit het hele land. Het resulteerde in een database van stakeholders met uiteenlopende achtergronden, beroepen, locaties en demografische gegevens, bedoeld om een zo representatief mogelijk beeld van het veld te creëren.

Op basis van deze database werden 126 personen geselecteerd, waarvan er 59 formeel zijn uitgenodigd

om deel te nemen aan het onderzoek. Van deze groep namen er 37 actief deel via interviews, focusgroepen of panels; anderen droegen informeel bij met opmerkingen, reflecties en aanvullende kennis.

Interviews

Van september tot november 2024 zijn semigestructureerde één-op-één interviews afgenomen, voornamelijk online en in het Engels. Deze vorm gaf ruimte voor flexibiliteit, terwijl er toch gericht kon worden doorgevraagd op thema's rondom archivering van nachtcultuur. Gesprekken werden opgenomen (audio en video) en getranscribeerd voor volledige documentatie.

Focusgroepen

Er zijn twee focusgroepen georganiseerd. De eerste, Nederlandstalige focusgroep vond plaats tijdens het Congres Podia Festivals Evenementen (CPFE)¹⁶ in TivoliVredenburg, Utrecht (september 2024). Deze sessie was breed toegankelijk voor congresbezoekers, met daarnaast enkele gerichte uitnodigingen. De tweede focusgroep vond online plaats, in november 2024, en werd in het Engels gehouden. Deze sessie richtte zich op specifieke thema's als inclusieve archiveringspraktijken en eerlijke samenwerking tussen nachtcultuurgemeenschappen en instellingen. Beide sessies duurden 90 minuten en zijn vastgelegd via audio-opname en verslaglegging.

Paneldiscussies

Ook zijn er twee paneldiscussies georganiseerd als onderdeel van het onderzoek. De eerste vond plaats in het Nederlands tijdens CPFE (Utrecht, september 2024), de tweede in het Engels tijdens het evenement *Echoes of the Underground* op het Amsterdam Dance Event (oktober 2024), gepresenteerd door VibeLab in Sexyland. Beide gesprekken zijn opgenomen en getranscribeerd om de belangrijkste inzichten te kunnen analyseren.

Aanvullende dataverzameling

Om ook stemmen mee te nemen van mensen die niet konden deelnemen aan een van de sessies, is een online formulier opgesteld. Via dit kanaal konden een aantal belanghebbenden hun visie alsnog delen. Deze input is samen met de overige transcripties opgenomen in de dataset, zodat alle bijdragen gelijkwaardig zijn verwerkt.

Strategie voor diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie

In lijn met VibeLab's benadering van diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie (DEI) zijn de volgende uitgangspunten in het onderzoeksproces geïntegreerd. Deze uitgangspunten waren bedoeld om drempels te verlagen en deelname voor een breed en representatief veld mogelijk te maken:

→ Financiële toegankelijkheid

Deelnemers die anders vanwege financiële drempels zouden afhaken — waaronder freelancers — kregen de mogelijkheid om een vergoeding te ontvangen. Toegang tot deze ondersteuning was gebaseerd op zelfinschatting.

→ Actieve vertegenwoordiging van diversiteit

Tijdens het onderzoek is gericht gezocht naar stemmen die vaak ontbreken in dominante archiefnarratieven: denk aan queer nachtcultuur, de Caribische diaspora, en organisatoren van clubavonden in regio's buiten de Randstad zoals de provincie Friesland. Op die manier werden structurele blinde vlekken in kaart gebracht én doorbroken.

→ Samenwerking op basis van respect

Er is expliciet gewerkt aan een niet-extractieve (waarbij bijdragen serieus genomen en zichtbaar gewaardeerd worden) manier van betrokkenheid: bijdragen van deelnemers zijn met zorg behandeld, zichtbaar gemaakt in het rapport, en erkend als waardevolle kennis. Dat gebeurt onder meer via de vele directe citaten die in de hoofdstukken zijn opgenomen, waarmee het rapport letterlijk stem geeft aan het veld.

DATA-ANALYSE

Al het getranscribeerde materiaal — afkomstig uit interviews, focusgroepen, paneldiscussies en aanvullende bijdragen — is geanalyseerd met behulp van de software Dovetail. Door handmatig tekstfragmenten te markeren, konden afzonderlijk doorzoekbare passages worden gecreëerd. Aan deze fragmenten zijn thematische tags toegevoegd, waarmee ideeën, thema's of terugkerende onderwerpen werden aangeduid.

Deze tags maakten het mogelijk om patronen te herkennen in de gesprekken met stakeholders. Denk aan terugkerende uitdagingen, gebruikte methoden, verwijzingen naar specifieke gemeenschappen, regio's en locaties, en gedeelde voorstellen of behoeften van de deelnemers.

Daarnaast maakte Dovetail's AI-clusteringfunctie het mogelijk om combinaties van tags te groeperen en te analyseren, waarmee bredere verbanden en onderliggende structuren zichtbaar werden. De inzichten die voortkwamen uit zowel de handmatige codering als de AI-clustering, zijn met behulp van Dovetail's samenvattings- en visualisatietools vertaald naar gestructureerde inzichten. Zo werd het mogelijk om de ruwe data op een efficiënte manier om te zetten in concrete, toepasbare conclusies.

Deze gecombineerde aanpak — waarin menselijke analyse en machinale intelligentie elkaar aanvullen — biedt een evenwichtig en grondig beeld van het verzamelde materiaal.

De aanbevelingen die uit deze analyse voortkomen, zijn vervolgens voorgelegd aan vijf deelnemers met verschillende achtergronden, afkomstig uit zowel erfgoedinstellingen als de nachtcultuur. Hun feedback bracht een extra laag van kwaliteitsbewaking en validatie binnen het onderzoeksproces.

1.3 RELEVANTE SPELERS IN DE NEDERLANDSE ERFGOEDSECTOR

In Nederland hebben archiefinstellingen zich van oudsher gericht op het behoud van overheidsdocumenten die volgens de wet gearhiveerd dienen te worden. Hun voornaamste taak was administratief van aard: ze moesten ervoor zorgen dat documentatie als bouw- en evenementenvergunningen goed werden bijgehouden. In de loop der tijd hebben deze instellingen hun aandachtsgebied uitgebreid naar een breder behoud van erfgoed. Van oudsher is dit het terrein van musea, die tentoonstellingen organiseren om met behulp van storytelling de culturele waarde van museumstukken te ontsluiten. Met name stadsarchieven volgen in hun spoor en houden zich steeds meer bezig met hedendaagse maatschappelijke trends om hun collecties te diversifiëren en een breder publiek te bereiken.

Dit zich ontwikkelende archieflandschap biedt de nachtcultuurgemeenschap een belangrijke kans om samen te werken met erfgoedinstellingen en zo haar culturele bijdragen als onderdeel van de sociale geschiedenis van Nederland te bewaren. Archieven staan inmiddels meer dan ooit open voor het vastleggen van diverse stemmen en het behoud van verhalen die onze samenleving vormgeven – van invloedrijke tegenculturele bewegingen tot individuele ervaringen.

Archiefinstellingen

Nationale archieven zijn verantwoordelijk voor het bewaren van cultuurhistorische bronnen, terwijl gemeentelijke en stadsarchieven zich richten op lokaal erfgoed — waaronder ook verhalen uit de nachtcultuur en van diverse gemeenschappen. Gespecialiseerde archieven beheren collecties die specifiek gericht zijn op uitingen van nachtcultuur en clubleven, waaronder flyers, dj-speellijsten en audiovisueel materiaal van evenementen.

Musea, archieven en tentoonstellingsplekken

Hoewel Nederland nauwelijks musea kent die zich structureel richten op muziek- of clubcultuur, wordt deze cultuur wel regelmatig onder de aandacht gebracht via tijdelijke tentoonstellingen. Zulke exposities vinden plaats in cultuurhistorische of designmusea, in archiefinstellingen of op andere culturele locaties zoals poppodia. Daarbij ligt de focus vaak op bredere thema's zoals jeugdcultuur, visuele identiteit of stedelijke

ontwikkeling, waarin de nachtcultuur een rol speelt. In tegenstelling tot sommige landen waar permanente muziek- of nachtcultuurmusea bestaan, is museale aandacht voor de nacht- en clubcultuur in Nederland vooral projectmatig en vaak in samenwerking met makers of betrokkenen uit de scene.

Erfgoedorganisaties en netwerken

Nationale erfgoedorganisaties zoals het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)¹⁷ bieden digitale infrastructuur en expertise ter ondersteuning van erfgoedprojecten. Platforms als Podiumkunst.net versterken de podiumkunstensector met archiefkundige kennis en netwerken. Internationale samenwerkingen via organisaties als Europeana,¹⁸ het International Network for Contemporary Performing Arts (IETM),¹⁹ de International Heritage Cooperation²⁰ en de International Council on Archives (ICA)²¹ bevorderen grensoverschrijdende uitwisseling rond het behoud van nachtcultuur.

Onderwijsinstellingen

Universiteiten en kunstacademies onderzoeken nachtcultuur via academisch onderzoek, orale geschiedenisprojecten en artistieke initiatieven. Ook scholen en jeugdprogramma's spelen een rol door jongeren te betrekken bij erfgoedprojecten en hen in contact te brengen met hun culturele achtergronden.

Overheidsinstanties

- ➔ Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is een belangrijke speler in de erkenning van dance- en nachtcultuur als onderdeel van beleid rond jongeren, erfgoed en culturele participatie. Beleidsmakers binnen deze sector hebben kaders en subsidieregelingen ontwikkeld voor het behoud van breed en divers erfgoed.
- ➔ Ook lokale overheden dragen bij aan het vastleggen van club- en nachtcultuur. Cultuurafdelingen ondersteunen het documenteren van initiatieven en evenementen, terwijl afdelingen voor stadsontwikkeling zich inzetten voor het behoud van fysieke ruimtes met culturele betekenis voor het nachtleven. Via lokale erfgoedprogramma's worden gemeenschappen gestimuleerd om hun eigen geschiedenis te verkennen en vast te leggen.

BELANGRIJKE ERFGOEDINSTELLINGEN IN NEDERLAND

1 Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid	5 Meertens Instituut	10 Koninklijke Bibliotheek
2 Nationaal Archief	6 Eye Filmmuseum	11 Nationaal Museum van Wereldculturen
3 Allard Pierson – De collecties van de Universiteit van Amsterdam	7 RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis	12 Nederlands Openluchtmuseum
4 Muziekcentrum Nederland via het Nederlands Muziek Instituut	8 Provinciale en Gemeentelijke Archieven	13 Groninger Archieven
	9 Stadsarchief Amsterdam	14 Podiumkunst.net
		15 Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)

1

Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid

Locatie: Hilversum

Focus: Media, televisie, radio, film en digitaal erfgoed

Audiovisuele opnamen van muziek en andere vormen van uitvoerende kunsten, inclusief interviews met makers en documentaires over podiumkunst.

→ beeldengeluid.nl

2

Nationaal Archief

Locatie: Den Haag

Focus: Nationaal historisch en cultureel erfgoed

Archieven van overheidsbeleid, subsidiedossiers en nationale muziekinstellingen – ook relevant voor opera- en muziektheatergeschiedenis.

→ nationaalarchief.nl

3

Allard Pierson – De collecties van de Universiteit van Amsterdam

Locatie: Amsterdam

Focus: Cultuur, geschiedenis en podiumkunsten

Beheert o.a. de collectie van het voormalige Theater Instituut Nederland (TIN), het Nederlands Jazz Archief, Donemus (Muziek Centrum Nederland) en diverse andere muziek- en theatercollecties.

→ allardpierson.nl

4

Muziekcentrum Nederland via Nederlands Muziek Instituut

Locatie: Den Haag

Focus: Muziekarchieven, partituren en erfgoed van uitvoerende musici en componisten

Archieven bevatten bladmuziek, brieven, orkestdocumentatie en uitvoeringsgeschiedenis.

→ nederlandsmuziekinstituut.nl

5

Meertens Instituut

Locatie: Amsterdam

Focus: Volkscultuur, dialecten en muziek als immaterieel erfgoed

Documenteert traditionele muziek- en dansvormen, inclusief volksliedjes en historische uitvoeringen.

→ meertens.knaw.nl

6

Eye Filmmuseum

Locatie: Amsterdam

Focus: Film en bewegend beeld

Filmregistraties van muziek- en theateervoorstellingen, concerten en kunstgerelateerde documentaires.

→ eyefilm.nl

7

RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis

Locatie: Den Haag

Focus: Visuele kunsten

Collecties met ontwerpen voor decors, kostuums en visuele vormgeving binnen muziektheater.

→ rkd.nl

8

Provinciale en Gemeentelijke Archieven

Locatie: Spread regionally throughout the Netherlands

Focus: Regionale uitvoeringen, lokale muziekgezelschappen en culturele initiatieven

Documentatie van plaatselijke muziektheaterproducties en amateurgezelschappen.

→ archieven.nl

9

Stadsarchief Amsterdam

Locatie: Amsterdam

Focus: Culturele instellingen in Amsterdam

Archieven van muziekproductiehuizen, concertzalen (zoals het Concertgebouw) en uitvoerende kunstenaars.

→ stadsarchief.amsterdam.nl

10

Koninklijke Bibliotheek

Locatie: Den Haag

Focus: Gedrukte en digitale erfgoedpublicaties

Collecties met toneelteksten, muziekguitgaven, programmaboekjes en recensies.

→ kb.nl

11

Nationaal Museum van Wereldculturen

Locatie: Leiden, Amsterdam, Rotterdam, en Berg en Dal

Focus: Niet-westerse muziek, dans en rituelen

Documenteert podiumkunsten vanuit een mondiaal perspectief.

→ wereldculturen.nl

12

Nederlands Openluchtmuseum

Locatie: Arnhem

Focus: Volkscultuur en historische uitvoeringen

Bevat erfgoed rond festivals, volksdansen, traditionele muziek en rituelen.

→ openluchtmuseum.nl

13

Groninger Archieven

Locatie: Groningen

Focus: Regionale kunst, muziek en cultuurhistorie

Herbergt het Gronings Poparchief, dat een schat aan informatie bevat over popmuziek uit Noord-Nederland. Ook archieven van o.a. het Noord Nederlands Toneel en andere noordelijke culturele instellingen maken deel uit van deze collectie – van groot belang voor het in kaart brengen van regionale muziekgeschiedenis en lokale initiatieven in muziektheater.

→ groningerarchieven.nl

14

Podiumkunst.net

Locatie: Landelijk netwerk

Focus: Erfgoed van de podiumkunsten, met nadruk op archieven, toegankelijkheid en kennisdeling

Bundelt de krachten van acht instellingen – waaronder Allard Pierson, Beeld & Geluid, Theaterkrant, The Need for Legacy en TivoliVredenburg – die samenwerken aan het duurzaam borgen en zichtbaar maken van podiumkunsterfgoed. Ook richt Podiumkunst.net zich op het versterken van onderbelichte domeinen zoals nachtcultuur.

→ podiumkunst.net

15

Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)

Locatie: Landelijk netwerk

Focus: Verbinden van digitaal erfgoed over sectoren en collecties heen

Het Netwerk Digitaal Erfgoed verbindt musea, archieven, bibliotheken, onderzoekers en erfgoedgemeenschappen die samen werken aan duurzame toegang tot digitaal erfgoed. Dragende instellingen zijn o.a. KB, Nationaal Archief, Beeld & Geluid, het Nieuwe Instituut en de RCE. NDE ondersteunt kennisdeling, netwerksamenwerking en de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed.

→ openluchtmuseum.nl

Foto: Françoise Bolechowski, oktober 2024

De mobiele archiefunit 'Silverfish' van Archival Consciousness scant flyers die door clubgangers zijn meegebracht naar Vibelab's Echoes of the Underground bij Sexyland tijdens Amsterdam Dance Event.

2. BEVINDINGEN VAN HET ONDERZOEK

2.1 WAT BETEKENT HET OM CLUB- EN NACHTCULTUUR TE BEHOUDEN – EN WELKE ROL SPEELT ARCHIVERING DAARBIJ?

Het opnemen van nacht- en clubcultuur in erfgoedarchieven is essentieel voor een vollediger en meerstemmig perspectief op de Nederlandse cultuurgeschiedenis. Deze cultuur is bij uitstek vluchtig: ze ontstaat in het moment, door de mensen die haar belichamen, en laat sporen na die snel kunnen verdwijnen. Waar documentatie vaak gericht is op kortdurende registratie, biedt archivering juist een duurzaam kader om verhalen, structuren en betekenissen te bewaren.

Door archivering wordt niet alleen relevante informatie veiliggesteld, maar ook uiteenlopende vormen van materiaal — van fysieke objecten en flyers tot opnames, scans en digitale bestanden. Tegelijkertijd voegt archivering betekenis toe: materialen worden geplaatst in een bredere context van verhalen, locaties en betrokken makers. Wanneer bijvoorbeeld een dj-set wordt gearchiveerd — als audio-opname van een optreden — wordt die gekoppeld aan de context van de avond, de locatie, de artiest(en) en het bredere verhaal van het nachtleven waarin het plaatsvond.

De deelnemers aan dit onderzoek benadrukken de waarde van archivering als manier om inspirerende én confronterende verhalen uit het verleden zichtbaar te maken, het culturele belang van nachtcultuur in het heden uit te lichten, en toekomstige generaties toegang te geven tot dit erfgoed. Het nadenken over de manieren waarop we nachtcultuur vastleggen, leidt tot maatschappelijk relevante vragen: wiens verhaal wordt bewaard? Welke stemmen ontbreken? En wie heeft toegang tot die geschiedenis?

Een belangrijk uitgangspunt daarbij is het vastleggen van *lived experiences* (geleefde ervaringen): de directe, persoonlijke belevingen van het nachtleven, zoals die wordt gevoeld, gedeeld en herinnerd door de mensen die eraan deelnemen. Deze ervaringen zijn vaak vluchtig, moeilijk te documenteren en ontbreken in formele archieven, maar zijn essentieel voor een gelaagd en representatief erfgoed.

Archieven spelen vandaag de dag een cruciale rol in het vormen van cultureel bewustzijn en het verbinden van uiteenlopende gemeenschappen. Ze kunnen beleidsmakers aansporen om te investeren in vrijplaatsen en culturele initiatieven die anders misschien onder druk zouden verdwijnen. Tegelijkertijd moedigen ze binnen de scene zelf een meer duurzame houding aan — bijvoorbeeld bij het bewaren van promotiemateriaal of digitale artefacten, waarin juist ontwerpers, data en makers herkend en erkend worden.

Toch zijn er ook belangrijke uitdagingen. Archieven die van binnenuit de gemeenschap ontstaan, leveren vaak de meest authentieke en geëngageerde perspectieven op. Maar dergelijke initiatieven lopen vaak tegen grenzen aan, zoals een gebrek aan structurele financiering en ondersteuning op het gebied van archiveringstechnologie en -kennis. Denk daarbij aan toegankelijke opslag- en beschrijvingssystemen, digitale tools voor langdurige bewaring, en begeleiding bij het documenteren en contextualiseren van materiaal op een manier die cultureel én technisch houdbaar is.

Instellingen kunnen hier een waardevolle rol spelen, mits ze dat doen op basis van wederzijds vertrouwen en langdurig engagement. Dat betekent: relaties opbouwen met gemeenschappen, ondervertegenwoordigde stemmen versterken, en archiveringspraktijken ontwikkelen die niet alleen iets bewaren, maar ook verbindingen leggen tussen verleden, heden en toekomst — op een manier die recht doet aan de energie, autonomie en collectieve identiteit die nacht- en clubcultuur zo eigen is.

Deze tabel biedt een genuanceerde kijk op de complexe kansen en risico's rond het archiveren van nacht- en clubcultuur, op basis van een bronnenonderzoek, focusgroepen en één-op-één interviews. de centrale vraag die aan iedereen werd gesteld was of clubcultuur moet worden gearchiveerd en waarom wel of niet.

Kansen

Meer erkenning voor nacht- en clubcultuur als volwaardig onderdeel van het cultureel erfgoed, inclusief aandacht voor de bescherming en duurzame borging van bestaande collecties.

Grotere legitimiteit en zichtbaarheid binnen beleidsvorming, financiering en erfgoedsector.

Mogelijkheid om een breder publiek te bereiken en intergenerationele uitwisseling te bevorderen. Dit draagt bij aan bredere waardering en begrip over culturele grenzen heen.

Educatieve bronnen creëren voor onderzoekers, kunstenaars en toekomstige generaties.

Het documenteren van waardevolle, vergankelijke ervaringen die anders buiten het erfgoed zouden vallen.

Erkenning en steun voor activisme binnen de nacht- en clubcultuur door het documenteren van haar sociaal-politieke betekenis.

Risico's

Commercialisering van gemarginaliseerde subculturen, met risico op uitbuiting van betrokken gemeenschappen.

Institutionele financiering kan leiden tot rigide kaders die de creatieve autonomie van gemeenschappen beperken.

Toenemende zichtbaarheid kan kwetsbare groepen blootstellen en de functie van het nachtleven als veilige ruimte onder druk zetten.

Archiveringskeuzes kunnen bestaande machtsverhoudingen versterken, waarbij dominante of commerciële stemmen prioriteit krijgen boven alternatieve perspectieven.

Een te institutionele of formele manier van documenteren kan de organische, experimentele aard van undergroundscenes verstoren.

Nostalgisch gekleurde herinneringen kunnen het verleden idealiseren en conflicten of strijd onzichtbaar maken.

“Ik denk dat [archivering] erg belangrijk is vanwege het feit dat muziek en nachtleven niet echt als kunstvormen werden gezien of in elk geval niet zo serieus werden genomen als andere [kunstvormen]. [Het nachtleven] wordt gezien als iets wat mensen 's nachts zoal doen – ze gaan naar een club, naar een party, ze drinken veel, nemen drugs, whatever.”

- Melisa Cenik, creatief strateeg muziek, kunst en cultuur, projectleider Het Archief

“We denken weemoedig terug aan het verleden dat zo leuk was, maar [nostalgie] kan ook bepaalde negatieve aspecten uitwissen (...). Als onderzoeker die data vergaart, zie je vaak dat je mensen ook aan deze negatieve dingen moet herinneren.”

- Anita Jori, onderzoeker Leuphana Universität Lüneburg, curator CTM Festival en redacteur Dancecult

“Als je tot een minderheid behoort, wil je de geschiedenis van jouw mensen zien (...) en voor mij als trans vrouw zoek ik telkens weer in archieven wat onze gemeenschap heeft doorgemaakt.”

- Dora, multidisciplinair kunstenaar en dj

Foto: Francoise Bolechowski, oktober 2024

Paneldiscussie tijdens Echoes of the Underground, georganiseerd door VibeLab in samenwerking met Sexyland tijdens het Amsterdam Dance Event. Van links naar rechts: Savannah Stapel, Faustin, DIORA en Zoë Horsten.

2.2 DE HUIDIGE STAAT VAN ARCHIVERING VAN DE NEDERLANDSE CLUB- EN NACHTCULTUUR

De eerste pogingen om de Nederlandse nacht- en clubcultuur te archiveren gaan terug tot documentatiepraktijken in de jaren tachtig en negentig. Fanzines als *Wicked Hardcore* uit Delft speelden een centrale rol in de underground dancecultuur. Destijds legden ze de groei en reikwijdte van dit wereldje vast. Inmiddels zijn ze een waardevolle bron van authentieke verslagen uit de eerste hand, waarin lokale contexten en gegevens zijn vastgelegd die anders over het hoofd zouden worden gezien door degenen die er niet bij waren of nostalgisch geromantiseerd zouden worden. Met de DIY-kunst, flyers van optredens en albumhoezen die in deze periode zijn gemaakt, zijn ook creatieve en culturele uitingen bewaard gebleven; zo behoorde de kunstenaar Daniel Rozenberg, beter bekend als Dadara, tot degenen die de visuele esthetiek van de Nederlandse dancemuziek in de jaren negentig heeft vormgegeven. Op compilatie-cd's als de *Thunderdome*-serie (1993)²² werd de ontwikkeling van het gabbergeluid hoorbaar gedocumenteerd — een muziekstijl die zijn oorsprong vond in Nederland en internationaal synoniem werd met de hardcore-scene.

Vanaf de jaren 2000 veranderden documentatiepraktijken onder invloed van sociale media. Platforms als Facebook werden een laagdrempelig (maar, zoals later zou blijken, kwetsbaar en tijdelijk) archief voor beelden, ervaringen en herinneringen. Zoals dj en producer Rob Manga het zegt:

“Je gaat naar Facebook en dan naar mijn party-‘Legendes’, en daar zie je dan al die foto’s... Ik heb het dan over een party van tien jaar geleden.”

Tegelijkertijd werd deze periode gekenmerkt door de groeiende commercialisering van dancemuziek. Nederlandse dj's als Hardwell en Tiësto verwierven internationale bekendheid, wat de culturele én economische positie van Nederland binnen de elektronische muziek versterkte.

Een generatie later zien we die impact terug in publicaties als *Mary Go Wild: 25 jaar Dance in Nederland* (Van Terphoven, Van Veen, 2013)²³ en *Dutch Dance: How the Netherlands Took the Lead in Electronic Music Culture* (Van Bergen, 2018)²⁴ — een Engelstalige en uitgebreide versie van zijn eerdere boek *25 jaar dance in Nederland* (2013)²⁵, waarvoor hij werd onderscheiden met de Pop Media Prijs. In 2021, nog vóór Duitsland zijn Berlijnse technoscene als immaterieel erfgoed erkende, nam het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland zowel ‘nachtcultuur’²⁶ als de ‘cultuur van piratenmuziek’²⁷ op als nationale tradities. Hoewel illegale uitzendingen buiten beschouwing werden gelaten, speelden piratenzenders als Radio Stad Den Haag²⁸ een onmiskenbare rol in het vormgeven van culturele identiteiten op lokaal niveau. Tentoonstellingen als *‘Wie danst is vrij’*²⁹ (Stadsarchief Amsterdam) laten zien dat ook instellingen die traditioneel gericht zijn op overheidsdocumentatie hun blik verruimen en nu actief bijdragen aan het zichtbaar maken van deze cultuur.

Toch blijft het dominante perspectief op de Nederlandse nachtcultuur beperkt. Veel gemarginaliseerde stemmen, commercieel minder zichtbare genres en regio's buiten de hoofdstad blijven onderbelicht. Rens Wilderom wijst in zijn recente publicatie (2025) op het contrast met de Verenigde Staten, waar elektronische dansmuziek zijn oorsprong vond in queer gemeenschappen van kleur. In Nederland waren het vaak goed verbonden makers met toegang tot financiering die de meeste zichtbaarheid kregen — mede doordat projecten zoals *Mary Go Wild* werden geïnitieerd door marktleiders als het entertainmentbedrijf ID&T. Die ongelijk verdeelde zichtbaarheid wordt ook benoemd door dj en labelbaas Ruben Planting (Four Framed Music), die de focus op de Randstad kritisch aanstipt:

“Het was allemaal erg gericht op de grote steden (...) het was alsof er in andere steden niets gebeurde.”

Gelukkig zijn er steeds meer initiatieven van lokale gemeenschappen die het dominante verhaal uitdagen. Documentaires als *Pulse of the North* (2018)³¹, over de Groningse underground, of *Bubbling: Bandje64* (2016),³² over een genre ontwikkeld binnen de Antilliaans-Nederlandse gemeenschap, laten zien hoe waardevol zulke alternatieve perspectieven zijn — juist omdat ze van binnenuit worden vastgelegd.

Dit rapport pretendeert geen volledig historisch overzicht te bieden, maar verkent enkele van de blinde vlekken in de bestaande archieven en onderzoekt hoe alternatieve perspectieven en methoden kunnen bijdragen aan een vollediger, rijker en meerstemmig begrip van de Nederlandse nachtcultuur.

“De geschiedenis van de Nederlandse clubcultuur ligt niet alleen in de grote clubs in Amsterdam — ze ligt in elke houseparty, elke platenwinkel en elke regionale rave die deze cultuur mede heeft gevormd”

- DJ Chuckie, dj, producer, cultureel ondernemer

“In de jaren tachtig hadden we veel lol en waren we ons niet echt bewust van wat we op dat moment creëerden. Dat was echt bijzonder — maar wat we hier en nu maken, is óók bijzonder.”

- Rob Manga, ondernemer, platenverzamelaar en -producer, club-dj

2.3 BELANGRIJKE AANDACHTSPUNTEN

Archiveringspolitiek

Archiveren is nooit neutraal. Het is een politiek geladen handeling waarin keuzes over wat wordt vastgelegd, welke prioriteiten worden gesteld en wie als cultureel relevant wordt beschouwd, bepalen welk verhaal uiteindelijk bewaard blijft. Zonder actieve inspanning om structurele blinde vlekken te corrigeren, kunnen archieven onbedoeld koloniale, eurocentrische en hiërarchische perspectieven versterken — en bijdragen van gemarginaliseerde gemeenschappen, makers of regio's buitensluiten of onderwaarderen.

Binnen de nacht- en clubcultuur worden bepaalde stemmen en genres stelselmatig onderbelicht. Met name muziekstromingen en initiatieven die commercieel minder succesvol zijn of zich buiten de gevestigde centra ontwikkelen, vinden minder snel hun weg naar erfgoedinstellingen. Het idee dat clubcultuur hoofdzakelijk grootstedelijk, wit, mannelijk of heteronormatief is, wordt hierdoor impliciet bevestigd — terwijl veel scenes juist ontstaan zijn vanuit perifere, intersectionele en subculturele contexten.

In *Provincial Headz: British Hip Hop and Critical Regionalism* (De Paor, 2021) wordt bijvoorbeeld

betoogd dat hiphop zich in het Verenigd Koninkrijk juist ook buiten de grote steden ontwikkelde, met unieke lokale vormen, accenten en infrastructuren. Diezelfde gevoeligheid voor regionaal geluid, ritme en ruimte ontbreekt vaak nog in de Nederlandse documentatie van clubcultuur — waardoor het archief een vertekend beeld blijft geven van waar culturele vernieuwing werkelijk vandaan komt.³³ Revisie is essentieel om hardnekkige blinde vlekken en scheve representaties in archieven te corrigeren. Zo is er in de herziene editie van het boek *Last Night a DJ Saved My Life* (Brewster & Broughton, 1999/2022),³⁴ meer aandacht voor vrouwelijke dj's en artiesten. In de eerste editie waren vrouwen nauwelijks vertegenwoordigd; pas 23 jaar later werd dit beeld deels bijgesteld, waarmee het boek zelf een voorbeeld werd van hoe herziening en aanvulling nodig zijn om tot een vollediger verhaal te komen. Geen enkel archief is ooit volledig of perfect, maar dat ontslaat instellingen niet van de verantwoordelijkheid om proactief te streven naar een meerstemmige benadering. Dat betekent: niet alleen archiveren voor gemeenschappen, maar mét hen. Door betrokkenheid van makers en ervaringsdeskundigen bij keuzes over selectie, beschrijving en presentatie, ontstaat een historisch verhaal dat breder gedragen wordt — en waarin ruimte is voor nuance, conflict, verzet en tegenstemmen.

“Wie bepaalt welke genres aan bod komen? Uiteindelijk draait het allemaal om de vraag wie de curator is.”

- Thys Boer, oprichter, bestuursvoorzitter en woordvoerder N8W8 Rotterdam

Het vastleggen van het materiële en immateriële

Een inclusieve archivering van nacht- en clubcultuur vraagt om een holistische benadering waarin zowel materiële als immateriële elementen worden meegenomen. Waar traditionele archieven zich vaak richten op tastbare objecten — posters, flyers, geluidsdragers — blijkt het vastleggen van immateriële waarden een grotere uitdaging. Denk aan de emotionele impact van een collectieve ervaring op de dansvloer, de sfeer van een ruimte, of de energie van een live-set: deze elementen zijn vluchtig, maar vormen juist de kern van wat nachtcultuur tot cultuur maakt.

Het UNESCO-programma voor immaterieel erfgoed³⁵ onderstreept het belang van dit soort culturele uitingen, en ook binnen de clubscene groeit het besef dat archivering verder moet reiken dan enkel objecten. Sociale media spelen hierin een dubbele rol: ze maken het mogelijk om vluchtige momenten direct vast te leggen, maar roepen tegelijk vragen op over privacy, toestemming en controle. Zo hebben sommige clubs inmiddels het maken van foto's verboden, om bezoekers een vrijere ervaring te bieden.

Daarom is het essentieel om gemeenschappen actief te betrekken bij beslissingen over hoe immateriële elementen worden vastgelegd — en vooral: *door wie*. Door formele archiveringspraktijken te combineren met informele, door gemeenschappen geleide initiatieven, ontstaat een levend archief dat recht doet aan de cultuur zoals die wordt beleefd. Zo wordt archivering geen externe blik achteraf, maar een gedeelde verantwoordelijkheid in het moment.

“Wanneer mensen op een goede dansvloer echt met elkaar in verbinding komen, voelt iedereen hoe hun hartritme gelijk begint te lopen. Dat kun je niet in woorden vatten.”

- Darko Esser, dj, producer, programmeur, activist
Stichting Nachtburgemeester Nijmegen

Relatie tussen lokale groepen en publieke instellingen

Publieke instellingen — van archieven en musea tot academische instituten — zijn historisch vaak verbonden geweest aan de belangen van de staat of van dominante sociale groepen. In veel gevallen hebben ze koloniale, imperialistische en patriarchale structuren mee helpen vormgeven of in stand gehouden. Die erfenis werkt door in het heden, en voedt het wantrouwen dat bij veel gemarginaliseerde gemeenschappen leeft ten aanzien van deze organisaties. Hoewel er in de afgelopen jaren stappen zijn gezet om dominante narratieven te herzien en ruimte te maken voor meerstemmigheid, blijft de machtsverhouding tussen instellingen en gemeenschappen vaak ongelijk. Instellingen verzamelen en tonen nog altijd kennis en culturele objecten zonder voldoende oog voor de context of noden van de gemeenschappen waaruit ze voortkomen.

Tegelijkertijd biedt institutionalisering — via erfgoedstatus, subsidie of samenwerking — wel degelijk kansen op erkenning en duurzaamheid. Maar dit proces kent ook risico's: tokenism (het symbolisch inzetten van mensen uit gemarginaliseerde groepen zonder hen echte invloed te geven), het verwateren van politieke of activistische waarden, en het openstellen van ooit veilige ruimtes voor queer personen of geracialiseerde groepen aan een publiek dat zich niet met hun normen of ervaringen identificeert.

Een gelijkwaardige relatie vraagt om meer dan participatie alleen. Het vereist langdurige investering in vertrouwen, actieve betrokkenheid van gemeenschappen bij besluitvorming, en co-creatieve, flexibele samenwerkingen. Alleen dan ontstaat een situatie waarin gemeenschappen niet slechts meedoen, maar het eigenaarschap van hun eigen verhaal en erfgoed kunnen (her)nemen.

“Je hebt veel flexibiliteit en verbeeldingskracht nodig — want als je samenwerkt met ondervertegenwoordigde en sterk lokaal verankerde organisaties, kun je niet aankomen met een standaardaanpak.”

- Migiza Victoriashoop, hoofd collecties Stadsarchief
Amsterdam

Capaciteitsobstakels: financiering, technologie en auteursrecht

Archieven die door gemeenschappen zelf worden opgezet, bieden waardevolle en vaak unieke perspectieven. Ze verzamelen authentieke verslagen en contexten die zelden voorkomen in formele instellingen, en verrijken daarmee het bredere culturele geheugen. Maar deze initiatieven stuiten op flinke obstakels als het gaat om financiering, personele capaciteit en toegang tot technologie voor digitalisering of het beheren van digitale informatie.

Een belangrijk onderdeel daarvan is metadata:³⁶ gegevens over gegevens, die archivariissen helpen om materiaal te beschrijven, toegankelijk te maken en betekenisvol te ordenen. Veel gemeenschapsarchieven missen echter de middelen of expertise om metadata op een gestandaardiseerde manier vast te leggen, wat de zichtbaarheid en bruikbaarheid van hun collecties belemmert. Podiumkunst.net speelt hierin een centrale rol binnen de podiumkunsten door sectorbrede formats, richtlijnen en kennisdeling te ontwikkelen. Deze infrastructuur biedt ook voor nachtcultuurinitiatieven concrete aanknopingspunten om hun archieven duurzamer en beter vindbaar te maken.

Binnen de nacht- en clubcultuur is het bewustzijn over beschikbare financieringsmogelijkheden vaak beperkt — zeker bij opkomende makers of organisaties zonder formele status. Tegelijkertijd hebben traditionele subsidie- en erfgoedkaders moeite om niet-traditionele archiveringsvormen serieus te nemen, waardoor waardevolle grassroots initiatieven over het hoofd worden gezien.

Hoewel digitale technologie veel kansen biedt voor innovatieve documentatie en opslag, brengt ze ook nieuwe uitdagingen met zich mee. Denk aan het navigeren van auteursrechten op audio, video of beeldmateriaal, of het waarborgen van de privacy van mensen die (al dan niet bewust) in archieven belanden via sociale media of livestreams.

Door de toegang tot financiering te verbeteren, ondersteunende partnerschappen aan te gaan, en gemeenschappen actief te begeleiden op het gebied van technologie, privacy en auteursrecht, kunnen instellingen bijdragen aan het vergroten van de archiveringscapaciteit in de sector — op een manier die verantwoord, veilig en inclusief is.

“Ik denk dat de financieringsomgeving op dit moment nog erg traditioneel is. De manier waarop ik mijn bevindingen en proces uitleg, biedt nauwelijks mogelijkheden voor financiering — zeker niet in het Caribisch gebied.”

- Rozaly, dj, curator, archivaris en clubmanager Kanaal40

2.4 ARCHIVEREN IN DE PRAKTIJK

METHODOLOGIEËN

Het onderzoek naar archiveringspraktijken rond nacht- en clubcultuur binnen gemarginaliseerde culturele contexten biedt waardevolle inzichten voor de ontwikkeling van nieuwe archiefmethoden. In deze paragraaf staan met name voorbeelden uit Groot-Brittannië en de Verenigde Staten centraal.

Er wordt zowel gekeken naar formele, systematische benaderingen — zoals multimediacollecties die zijn ondergebracht bij culturele instellingen — als naar informele methoden die door gemeenschappen zelf

zijn ontwikkeld. Deze bottom-up praktijken bevragen en verruimen traditionele definities van archivering, en maken ruimte voor dynamiek, subjectiviteit en context.

De hieronder beschreven cases brengen belangrijke bevindingen, kansen en kritiekpunten in beeld, en tonen daarmee de noodzaak van eigentijdse en flexibele archiveringsvormen. Die zijn essentieel om recht te doen aan de nacht- en clubcultuur als een cultureel domein dat levend, gelaagd en continu in beweging is.

Formele archivering

Gebaseerd op vastgestelde standaarden en best practices binnen de archiefsector

Vaak gekenmerkt door strakkere structuren, met beperkte ruimte voor gemarginaliseerde stemmen en tegenculturele bewegingen

Zorgt voor toegankelijkheid op de lange termijn dankzij institutionele ondersteuning en juridische kaders

Gaat meestal gepaard met juridische afspraken over eigenaarschap, gebruiksrechten en intellectueel eigendom

Vraagt naleving van ethische richtlijnen en wetgeving rond gegevensbescherming

Stimuleert kennisdeling met onderzoekers, beleidsmakers en publicisten

Biedt doorgaans betere toegang tot middelen zoals digitaliseringstechnologie

Wordt meestal duurzaam gefinancierd — zowel publiek als privaat

Informele archivering

Richt zich op geleefde ervaring, orale geschiedenissen en persoonlijke verhalen

Flexibel, responsief en open voor nieuwe, opkomende culturele stromingen

Kent risico's door gebrek aan systematische back-up en strategieën voor duurzame bewaring

Eigenaarschap blijft vaak bij makers en gemeenschappen zelf

Kan bij persoonlijk gebruik botsen met regels rond copyright en privacywetgeving

Kennisuitwisseling verloopt vooral via sociale netwerken en mond-tot-mond

Afhankelijk van beschikbare tools en online-middelen

Vertrouwt vaak op incidentele financiering, zoals subsidies

Het stimuleren van documentatie die van binnenuit de gemeenschap komt, is essentieel voor een geloofwaardige en representatieve archivering van de nacht- en clubcultuur. Wanneer makers, deelnemers en betrokkenen zélf het initiatief nemen om hun ervaringen vast te leggen, ontstaat er een rijker, evenwichtiger beeld — waarin ook ruimte is voor complexiteit, spanning en voortschrijdende verandering.

Hedendaagse documentatie die in het moment plaatsvindt, weerspiegelt niet alleen de positieve verhalen, maar ook de uitdagingen, spanningsvelden en sociale verhoudingen die deze cultuur mede vormgeven. Door vanuit de praktijk en beleving te werken, worden niet alleen objecten bewaard, maar ook ritmes, relaties en gedeelde betekenissen. In publicaties als *Preserving Popular Music Heritage: Do-it-Yourself, Do-it-Together* (Baker, 2015)³⁷ en *Document Your Culture* (Warren, 2020)³⁸ wordt benadrukt hoe belangrijk het is dat gemeenschappen

zélf bepalen wat bewaard blijft — en waarom. Niet alleen om historische rechtvaardigheid te waarborgen, maar ook om erfgoed als levend en actief proces te benaderen, in plaats van als iets dat pas achteraf betekenis krijgt.

“Pleit ervoor dat mensen nú het materiaal vergaren waarmee het verhaal later waarheidsgetrouw verteld kan worden. Daarmee zullen de mensen die belangrijk zijn, maar vaak gemarginaliseerd worden, minder kans lopen om vergeten te worden — omdat ze dan centraal staan in het bewaarde materiaal.”

- Emma Warren, journalist en programmamaker, auteur van *Document Your Culture*

Archieven die door gemeenschappen zelf worden gevormd, hebben de kracht om dominante narratieven te bevragen en waardevolle, lokale contexten toe te voegen die voor formele instellingen vaak onzichtbaar blijven. Ze maken ruimte voor verhalen, ervaringen en betekenissen die anders niet zouden worden vastgelegd — niet omdat ze minder waardevol zijn, maar omdat ze zich buiten de gebruikelijke structuren van zichtbaarheid en erkenning bevinden. Wanneer gemeenschappen zélf hun verhalen vastleggen, wordt de suggestie van één centrale of objectieve waarheid over nacht- en clubcultuur vervangen door een veelvoud aan realiteiten. Deze perspectieven zijn geworteld in geleefde ervaring en sluiten aan bij de mensen die er daadwerkelijk bij waren. Voorheen onderbelichte stemmen krijgen op die manier de ruimte om hun geschiedenis te vertellen — op hún voorwaarden. Voorbeelden zoals het Chicago Hip Hop Heritage Museum³⁹ en de Techno Exhibit 3000⁴⁰ laten zien hoe lokale initiatieven de oorsprongsverhalen van subculturen levend houden, ook wanneer ze over weinig middelen beschikken. Tegelijkertijd toont de lokale documentaire *God Said Give ‘Em Drum Machines* (Hill, 2022)⁴¹ hoe kwetsbaar die narratieven worden zodra ze een groter podium bereiken. De film, geproduceerd door makers uit de gemeenschap zelf, beoogt zwarte jongeren in Detroit opnieuw te verbinden met hun muzikale erfgoed en zo lokale trots én toekomstig engagement te versterken.

Foto: Françoise Bolechowski, oktober 2024

Scans van flyers die zijn verzameld en gedigitaliseerd tijdens het evenement *Echoes of the Underground*, georganiseerd door VibeLab in samenwerking met Sexyland tijdens het Amsterdam Dance Event.

Een vergelijkbare oproep klinkt in *A Quick Ting On: Afrobeats* (Adofo, 2022), waarin wordt gewaarschuwd voor de vermarkting van het genre en gepleit wordt voor het behoud van zijn culturele oorsprong aan de hand van verhalen die door de gemeenschap zelf zijn verwoord. In al deze voorbeelden staat hetzelfde uitgangspunt centraal: wie het verhaal vertelt, bepaalt wat wordt herinnerd — en wat (opnieuw) wordt gewist.⁴²

“In Nijmegen zijn er veel gemeenschappen die enorm hebben bijgedragen aan de culturele ontwikkeling van onze stad maar die daar nooit echt de credits voor hebben gekregen.”

- Celia Okoro, Nachtburgemeester Nijmegen

Het verlies van plekken binnen de nachtcultuur — zoals clubs, zalen en andere culturele infrastructuren — benadrukt de structurele kwetsbaarheid van wat ooit gold als vaste culturele herkenningspunten. Waar deze plekken

ooit als duurzaam werden beschouwd, blijken ze in toenemende mate onder druk te staan door stedelijke herontwikkeling, economische belangen en veranderend beleid. Zelfs fysieke ruimtes, zoals clubs, worden zo tijdelijk van karakter dat hun culturele functie nauwelijks nog blijvend gewaarborgd lijkt.

Toch zijn het juist deze plekken die in de nachtcultuur dienen als tastbare dragers van collectieve herinnering. Ze bewaren de sporen van optredens, dansnachten, ontmoetingen, en activistische energie. Hun betekenis ligt niet alleen in bakstenen en muren, maar in de immateriële sporen die in hun ruimtes zijn achtergelaten — herinneringen die dreigen te verdwijnen zodra de plekken zelf worden gesloopt, verbouwd of herbestemd.

In *Temporary Pleasure* (Gillen, 2023)⁴³ wordt aan de hand van nachtclubarchitectuur sinds de jaren tachtig duidelijk hoe de vorm, functie en symboliek van deze ruimtes voortdurend veranderen. Clubs blijken zelden permanent. Ze zijn adaptief, tijdelijk en vaak precair — maar daarmee ook een weerspiegeling van de flexibiliteit en verbeeldingskracht van de scene zelf. Daartegenover laat het digitale platform *Queering the Map*⁴⁴ zien hoe subjectieve herinneringen opnieuw verbonden kunnen worden aan ruimte. Via duizenden persoonlijke bijdragen, gelokaliseerd op

een wereldkaart, wordt zichtbaar hoe betekenisvolle momenten — hoe klein ook — zich vastzetten in de stedelijke infrastructuur. Zulke projecten laten zien dat het niet alleen de ruimtes zelf zijn die bewaard moeten worden, maar ook de geleefde ervaringen die eraan verbonden zijn. Zonder die herinneringen verliezen de plekken hun ziel — en daarmee hun erfgoedwaarde.

“Clubs die verloren gaan, zijn een materieel verlies. De gebouwen blijven soms wel staan, maar de cultuur verdwijnt. (...) Het combineren van sociale en geografische gegevens kan helpen om de dynamiek van het nachtleven beter te begrijpen.”

- Arno van der Hoeven, projectmanager en onderzoeker Platform31

Foto: Salih Kilic, Theater Oostpool

Iedereen die bijdraagt aan nacht- en clubcultuur verdient een plek in het culturele geheugen. Toch richt het dominante narratief zich vaak vooral op zichtbare figuren als dj's of iconische zalen, terwijl andere sleutelfiguren — zoals dansers, vj's, licht- en geluidstechnici of organisatoren — zelden worden meegenomen in archieven of geschiedschrijving. Hun bijdragen zijn niet minder essentieel, maar passen vaak niet binnen de traditionele kaders van wat 'archiveerbaar' wordt geacht.

Die voorkeur voor het materiële — denk aan flyers, platen of apparatuur — gaat ten koste van het performatieve, het lichamelijke, het tijdelijke. Dans, improvisatie en fysieke expressie blijven daardoor onderbelicht, ondanks hun centrale rol binnen de nacht.

De in eigen beheer gemaakte documentaire *Check Your Body At The Door* (2011)⁴⁵ doorbreekt dat patroon. Door interviews te combineren met zeldzame dansopnamen uit de jaren negentig, plaatst de film de dansers centraal in de geschiedenis van de house dance-scene. In deze benadering worden optredens niet alleen als artistieke uiting gezien, maar ook als dragers van geschiedenis: als belichaamd archief. Tegelijkertijd stelt de documentaire kritische vragen over wat het betekent om performatieve cultuur te archiveren in het digitale tijdperk — en wie daarbij de regie heeft.

“Video-opnamen van dj-sets op Veronica boden een inkijkje in de sfeer én in de creatieve visies van vj's.”

- Eelko Anceaux, club- en evenementenorganisator en -impresario, eigenaar De Marktkantine, oprichter van de langlopende houseclubavond Chemistry

“Mensen vergeten vaak hoe belangrijk de dansers zijn in deze ruimtes — tijdens veel clubavonden vormden zij juist het hart en de ziel van het geheel.”

- John Agesilas, danser, cultuurondernemer, house-dj oprichter Summer Dance Forever en Foundation Amsterdam Hip Hop Center

Voor het behoud van nacht- en clubcultuur als erfgoed is het van cruciaal belang om niet alleen objecten te archiveren, maar ook de performatieve dimensie ervan mee te nemen — alles wat belichaamd en in het moment gedeeld wordt. In *The Archive and the Repertoire* (Taylor, 2003)⁴⁶ maakt performancewetenschapper Diana Taylor onderscheid tussen twee vormen van geheugen: het archief en het repertoire. Het archief verwijst naar de materiële vastlegging van cultuur — documenten, objecten, opnames — terwijl het repertoire staat voor belichaamde, vergankelijke praktijken: dans, performance, gebaren, rituelen. Taylor beschrijft het repertoire als een vorm van kennisoverdracht die plaatsvindt via lichamelijke deelname en sociale interactie. Het is niet statisch, maar voortdurend in ontwikkeling; elke uitvoering voegt iets toe, verandert de betekenis, hernieuwt de herinnering.

Foto: Raymond van Mil, Sexyland

Voor culturen die sterk draaien om live-ervaring, lichamelijkheid en sociale ritmes — zoals de nacht- en clubcultuur — is het repertoire onmisbaar. Het vangt wat het archief alleen nooit volledig kan omvatten: het moment, de energie, de sfeer, de relatie tussen mensen en ruimte. Taylor stelt dat repertoire niet ondergeschikt is aan het archief, maar een gelijkwaardige en aanvullende vorm van geheugen.⁴⁷ Samen vullen archief en repertoire elkaar aan: het ene legt vast, het andere leeft voort. Alleen door beide serieus te nemen, kunnen we nacht- en clubcultuur als geheel bewaren.

“Veel mensen om me heen werken eraan om streetdance en clubcultuur het theater in te brengen — een gevestigde plek waar het geen mainstream hoeft te worden, maar wél erkend wordt als kunst.”

— Kim Tawjoeram, danser, docent, evenementenorganisator en oprichter van Dynamic Arts

“Er zou altijd een live-component moeten zijn waarin je echt kunt voelen en ervaren hoe de magie op de dansvloer werkt. (...) Uiteindelijk is het iets immaterieels, en probeer je daar iets materieels van te maken.”

— Mark van Bergen, journalist, docent en onderzoeker EDM-cultuur, Fontys ACE

“Ik probeer alle beschikbare media en formats in te zetten om steeds weer dezelfde boodschap over te brengen: het nachtleven móét er zijn. Het moet levendig, divers, inclusief en toegankelijk zijn.”

- Thys Boer, oprichter, bestuursvoorzitter en woordvoerder N8W8 Rotterdam

Online-gemeenschapsradio is in het digitale tijdperk uitgegroeid tot een belangrijk platform voor cultureel eigenaarschap en informele archivering. Vooral tijdens de coronapandemie, toen live-evenementen stilvielen en dure FM-licenties buiten bereik lagen, nam de opkomst van online streaming een vlucht. Steeds meer radiostations vonden in deze platforms een laagdrempelige manier om hun bereik te vergroten én om hun uitzendingen te bewaren voor toekomstig gebruik.

Veel van deze zenders archiveren hun live-programmering en bieden on *demand* toegang tot eerdere shows en sessies. Daarmee vervullen ze niet alleen een mediadoel, maar ook een erfgoedfunctie: ze leggen muzikale trends vast, bieden ruimte aan gemeenschappen die elders weinig gehoord worden, en documenteren verhalen en klanken die anders ongehoord zouden blijven.

Zo is het station Drive Duru⁴⁸ (Papiaments voor ‘Hard Drive’)⁴⁹ gewijd aan minder bekende muziekstromingen uit het Caribisch gebied, waaronder de voormalige Nederlandse Antillen, met bijzondere aandacht voor muziek van na 2000. In Rotterdam host Operator Radio⁵⁰ het programma Rhythmic Visions⁵¹ waarin soundscapes worden gepresenteerd die de ervaringen en herinneringen van de Afrikaanse diaspora weerspiegelen. Ook Cccriojo⁵² biedt kunstenaars, artiesten en creatives een platform waarop wordt ingegaan op de verschillende wijzen waarop noties omtrent het Afro-culturele erfgoed met behulp van sounds en visuele expressie onderzocht, ontmanteld en geremixt kunnen worden. Deze initiatieven laten zien hoe online radioplatforms niet alleen ruimte bieden voor live-uitzendingen, maar ook functioneren als archieven — plekken waar gemeenschappen hun verhalen, klanken en culturele expressies actief bewaren.

“Bij Operator Radio begon ik te onderzoeken hoe ik een ruimte kon creëren, muziek kon cureren, en kon proberen om in de elektronische muziek die ik draai als het ware het zwarte verhaal terug te vinden.”

- Faustin, kunstenaar, designer en cultuuronderzoeker

Online-platforms bieden toegankelijke ruimtes voor samenwerking en gemeenschapsvorming, waar culturele uitingen kunnen worden vastgelegd en gedeeld — zij het vaak voor een onzekere tijdsduur.

Platforms als YouTube worden door sommigen gezien als een ‘democratisch digitaal archief’⁵³: een plek waar gebruikers niet alleen video’s uploaden, maar ook met elkaar in gesprek gaan via commentaren en het delen van aanvullende context. Deze vorm van gedeeld eigenaarschap en participatie contrasteert sterk met de hiërarchische aanpak van veel traditionele instellingen.

In digitale gemeenschapsarchieven — denk aan fanfictie-platforms, fora en sociale media — ligt de nadruk op inclusiviteit en op het heroveren van verhalen door gemarginaliseerde gemeenschappen. Deze netwerken stellen makers in staat om dominante hiërarchieën te bevragen en hun eigen narratieven vorm te geven, op manieren die zelden door formele instellingen worden gefaciliteerd.

Online-forums als Reddit, Discord en besloten Facebookgroepen fungeren daarnaast als ontmoetingsplaatsen voor onder meer neurodivergente personen of mensen met specifieke toegankelijkheidsbehoeften, voor wie het nachtleven in zijn fysieke vorm vaak minder bereikbaar is. In zulke omgevingen kunnen zij niet alleen ervaringen delen en gemeenschappen opbouwen, maar ook bijdragen aan het vastleggen van clubcultuur vanuit hun eigen perspectief — en zo pleiten voor inclusievere praktijken.

Toch schuilt er ook een risico: als deze bijdragen niet duurzaam worden bewaard, kunnen waardevolle stemmen opnieuw verloren gaan. De obstakels waarmee gemarginaliseerde gemeenschappen te maken hadden — zoals uitsluiting, ontoegankelijkheid of raciale marginalisering — worden dan overschaduwd door nostalgische verhalen die het verleden onterecht romantiseren. Zoals cultuuronderzoeker en curator Anita Jori opmerkt:

“De anekdotische, nostalgische manier van storytelling is soms een probleem. (...) Aan gemarginaliseerde gemeenschappen die het binnen de technoscene van de jaren negentig heel moeilijk hebben gehad, is nooit gevraagd om hun verhalen te vertellen.”

Binnen dit onderzoek is weinig input verzameld van mensen voor wie fysieke toegankelijkheid of zintuiglijke overprikkeling drempels opwerpen voor deelname aan het nachtleven. Deze beperkte vertegenwoordiging wijst op een gemis: hun perspectieven, ervaringen en behoeften blijven onderbelicht, terwijl ze wél deel uitmaken van de bredere nachtcultuurgemeenschap. Tegelijkertijd tonen de digitale platforms het potentieel van gemeenschapsgedreven, niet-institutionele archivering. Ze laten zien dat culturele herinnering niet statisch is, maar voortdurend herschreven en verrijkt wordt door diegenen die eraan deelnemen. Het belang en de waarde van zulke informele en niet-systematische archiefpraktijken worden uitgebreid besproken in boeken als *Hip-Hop Archives: The Politics and Poetics of Knowledge Production* (Campbell en Forman, 2023)⁵⁴ en in *Rogue Archives* (De Kosnik, 2016).⁵⁵ Beide studies laten zien hoe digitale gemeenschappen kennis produceren buiten de muren van het officiële erfgoedveld.

Verantwoorde archivering van online content vraagt om methodologieën waarin privacy, instemming en cultureel belang centraal staan.

In het onderzoek *Archiving “Sensitive” Social Media Data: ‘In Her Shoes’* (Grimes et al., 2023) wordt benadrukt hoe belangrijk het is om een balans te vinden tussen zorgvuldig handelen en het veiligstellen van cultureel betekenisvol, maar potentieel gevoelig materiaal.⁵⁶ Een van de aanbevelingen uit dat onderzoek is het opzetten van een Stakeholder Advisory Forum: een ruimte voor samenwerking tussen archivariissen en gemeenschappen, waarin gezamenlijk richtlijnen worden ontwikkeld rond geïnformeerde toestemming, verantwoord beschrijven en strategieën voor de bescherming van kwetsbare data. Deze aanpak is bijzonder relevant voor de Nederlandse nacht- en clubcultuur, waarin intieme, belichaamde en soms kwetsbare momenten vaak worden gedeeld op sociale media. Door zorgvuldig om te gaan met visueel en tekstueel materiaal, kunnen archieven respectvol omgaan met de geleefde ervaringen binnen deze levendige scene — en tegelijk de dansvloer blijven erkennen als een ruimte van veiligheid, expressie en autonomie.

Digitale content vraagt om duurzame bewaring, en die verantwoordelijkheid kan niet volledig bij sociale mediaplatforms worden gelegd. Zonder professionele curatie, systematische archivering en juridische waarborgen is online materiaal kwetsbaar voor verlies — of dat nu gebeurt doordat

gebruikers zelf iets verwijderen, of het gevolg is van onvoorspelbare regels en beleidswijzigingen van platforms.^{57 58} Een opiniepeiling van het Pew Research Center toont aan dat van alle webpagina's die tussen 2013 en 2023 zijn geplaatst, inmiddels 25 procent verdwenen is — een statistiek die de structurele instabiliteit van digitale content onderstreept.⁵⁹ In Nederland startte het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid in 2015 een project om Nederlandse YouTube-video's te archiveren. Daarbij werd niet alleen ingezet op technische opslag, maar

ook op het veiligstellen van licenties en metadata — essentieel voor duurzaamheid en nauwkeurigheid. Ook de non-profitorganisatie Internet Archive⁶⁰ speelt hierin een sleutelrol: zij slaat volledige websites en platforms op en maakt die toegankelijk voor toekomstig gebruik.

Deze gestructureerde initiatieven vullen informele, gemeenschapsgelide platforms als YouTube aan en dragen bij aan een stabielere, vollediger en beter beschermd digitaal cultureel archief.

“Het is goed als geschiedenis en archieven worden opgeslagen op plekken die minder vergankelijk zijn dan Facebook of andere sociale media. Die verdwijnen uiteindelijk gewoon (...). Het is zonde om zulke gegevens over te laten aan grote techbedrijven.”

- Daniël Lugtmeier, marketingcoördinator Hedon

Foto: Francoise Bolechowski, oktober 2024

Digitale weergave van geüploade prints en flyers gescand door Archival Consciousness tijdens Echoes of the Underground. Deze bijdragen tonen hoe persoonlijke archieven en visuele identiteit bijdragen aan het collectieve geheugen van de clubscene.

VAN GRASSROOTS TOT INSTITUTIONALISERING

Versterking van de samenwerking tussen lokale archivarissen en instellingen

In de afgelopen jaren is de samenwerking tussen archivarissen uit de clubscene en gevestigde instellingen als musea en universiteiten sterk toegenomen. Deze nieuwe samenwerkingen richten zich op het verkennen van innovatieve manieren om het erfgoed van de nachtcultuur te documenteren, te contextualiseren en toegankelijk te maken. Steeds meer publicaties en platforms, zoals Dancecult,⁶¹ een wetenschappelijk tijdschrift over elektronische muziekcultuur, wijden zich inmiddels expliciet aan de studie van nacht- en clubcultuur als een serieus onderzoeksgebied. De lockdowns tijdens de coronapandemie versnelden deze ontwikkeling door het stimuleren van alternatieve vormen van erfgoedpresentatie, waaronder tijdelijke tentoonstellingen in clubs, zoals 'Echoing Through Eternity' in nachtclub Fuse te Brussel.⁶² Zulke benaderingen tonen aan dat archivering niet per se gebonden hoeft te zijn aan traditionele museale ruimtes.

Groot-Brittannië loopt voorop in de ontwikkeling van institutionele samenwerkingsverbanden. Daar werken gemeenschappen inmiddels samen met instellingen als het British Library Sound Archive — het grootste geluidsarchief ter wereld —⁶³ dat onder meer betrokken is bij ROAR: The '90s Rave Podcast.⁶⁴ Ook het project Wild Life Archive, een reizende tentoonstelling die langs toonaangevende musea over de hele wereld trekt, zet zich in voor de erkenning van de culturele waarde van clubcultuur en elektronische dansmuziek.⁶⁵ Deze vormen van samenwerking dragen niet alleen bij aan een rijkere archivering van de clubcultuur, maar maken het voor instellingen mogelijk om actief betrokken te blijven bij nieuwe subculturen. Zo groeit de erkenning van nacht- en clubcultuur als volwaardig onderdeel van onze cultuurgeschiedenis.

“Mensen uit de cultuursector en instituties die met elkaar willen samenwerken en bruggen willen slaan, moeten als een verenigd front optreden — samen met een groep faciliteerders die in beide werelden staan.”

- Matteo Franklin van der Sluijs, muzikjournalist (Mosaiko Magazine), vicepresident Patta Academy Alumni Club

Orale geschiedenis en crowdsourcing zijn krachtige manieren om gemeenschappen actief te betrekken bij de totstandkoming van erfgoedarchieven. Deze benaderingen verschuiven de focus van top-down verzameling naar participatieve documentatie, waarbij persoonlijke verhalen en geleefde ervaringen een centrale rol spelen. Door hun aard decentraliseren ze de archiveringspraktijk en nodigen ze het publiek uit om bij te dragen aan het vastleggen van het vluchtige karakter van clubculturen.

Oorspronkelijk werd orale geschiedenis vooral ingezet als context bij formeel archiefmateriaal, maar deze benadering riep regelmatig kritiek op: persoonlijke herinneringen zouden te subjectief zijn en moeilijk te verifiëren binnen traditionele wetenschappelijke kaders. Dankzij vernieuwde benaderingen, onder meer ontwikkeld door de Society of American Archivists, is dit beeld echter verschoven.

In Oral History and the Accidental Archive (2023)⁶⁶ betoogt Giuseppe Pipitone dat informele gesprekken juist unieke inzichten en vergeten details naar boven kunnen brengen, die van grote waarde zijn voor cultuurarchieven. Crowdsourcing biedt vergelijkbare mogelijkheden. Initiatieven zoals het Dance Music Archive⁶⁷ en het Rave Reservation Project⁶⁸ stellen mensen in staat om objecten en verhalen uit hun eigen beleving bij te dragen — van flyers, kleding en apparatuur tot herinneringen aan bijzondere nachten. Zo wordt archiefmateriaal verrijkt met context en betekenis die anders vaak buiten beeld blijven. Een voorbeeld van een succesvolle combinatie van beide benaderingen is het project Grown Up in Britain⁶⁹ van het Museum of Youth Culture. Dit initiatief stelt niet alleen middelen beschikbaar voor het verzamelen van persoonlijke verhalen en objecten, maar geeft bezoekers ook concrete handvatten om hun eigen verhaal vast te leggen. Zo bevordert het niet alleen inzicht in archivering, maar versterkt het ook het gevoel van eigenaarschap en verbondenheid met het erfgoed.

“Je loopt het risico dat institutionalisering leidt tot het verlies van politieke scherpte. Ook kan mainstreaming ertoe leiden dat juist enkele van de meest betekenisvolle aspecten van een cultuur worden uitgehold.”

- Dr. Timo Koren, assistent-professor Culturele Economie, Universiteit van Amsterdam

“We moeten herdefiniëren wat ‘impact’ betekent. Soms is dat een zaal met vijftien mensen, die na afloop van een programma vertrekken met het gevoel dat ze zijn opgemerkt — dat hun gemeenschap zichtbaar was op het podium.”

- Savannah Stapel, cultuurprogrammeur en curator Felix Meritis

Foto: Miles Niemeijer, september 2024

Focusgroep in TivoliVredenburg, Utrecht, tijdens CPFE.

Initiatieven voor institutionele archivering moeten nadrukkelijk inzetten op gelijkwaardigheid, door ervoor te zorgen dat samenwerkingen met gemeenschapsarchieven inclusief, flexibel en wederkerig zijn. Betekenisvolle betrokkenheid houdt in dat instellingen gemeenschappen erkennen als actieve deelnemers — niet als passieve objecten van verzameling en beschrijving.

In het artikel *A Process Where We're All at the Table* (2017)⁷⁰ bespreken Jimmy Zavala en anderen verschillende casestudy's waarin archivering expliciet wordt benaderd als een sociaal en emanciperend proces. Zo betreft de Southern California Library haar gebruikers bij de beoordeling en beschrijving van materiaal, waarmee ze erkent dat gemeenschapsarchieven eigendom zijn van de gemeenschappen zelf.⁷¹ Dit principe van gedeeld eigenaarschap komt ook terug in het Korean American Digital Archive van de University of Southern California. Daar wordt gewerkt met een postcustodiale digitaliseringsstrategie: het materiaal wordt gedigitaliseerd en vervolgens teruggegeven aan de schenkers, waarmee vertrouwen en controle bij de gemeenschap blijven.⁷² Een vergelijkbare aanpak wordt gevolgd door het Digital Craft Archive, dat digitale platforms creëert waarop gemeenschappen hun eigen materiaal kunnen publiceren zonder het eigenaarschap ervan over te hoeven dragen.⁷³ Hoewel deze voorbeelden niet direct uit de nacht- en clubcultuur komen, illustreren ze hoe co-creatieve, op gemeenschappen gerichte benaderingen traditionele archiefmodellen kunnen herdefiniëren. Ze maken zichtbaar dat het bewaren van lokale geschiedenissen met integriteit, autonomie en wederzijds vertrouwen mogelijk is — mits instellingen bereid zijn bestaande machtsverhoudingen ter discussie te stellen.

“Ik denk dat het fantastisch zou zijn als instellingen mensen in staat stellen om op kleine schaal hun eigen verhalen te documenteren en archiveren. Als instellingen dáárop zouden voortbouwen (...), zouden ze een rol kunnen spelen in het behoud ervan.”

- Emma Warren, journalist en programmamaker, auteur *Document Your Culture*

“Als archiefinstelling zouden we actief moeten zoeken naar ondervetegenwoordigde perspectieven — omdat wij uiteindelijk de plek zijn waar de geschiedenis van de stad wordt bewaard. We hebben die statuur. Dus we moeten echt proberen om een zo divers mogelijke geschiedenis vast te leggen.”

- Migiza Victoriashoop, hoofd collecties Stadsarchief Amsterdam

In het digitale tijdperk vervagen de grenzen tussen formele en informele archivering, waarbij institutionele en gemeenschapspraktijken elkaar voortdurend beïnvloeden. Grassroots initiatieven, vaak informeel georganiseerde archieven, spelen een sleutelrol in het vastleggen van verhalen uit het nachtleven. Ze brengen nuance aan, bieden toegang tot onderbelichte stemmen en bewaren ervaringen die anders verloren zouden gaan.

Tegelijkertijd stuiten deze initiatieven regelmatig op structurele uitdagingen, zoals beperkte financiering, een gebrek aan digitale infrastructuur, en complexe juridische kaders. In veel gevallen is samenwerking met gevestigde instellingen onmisbaar om duurzaam en verantwoord te kunnen werken.

Dergelijke partnerschappen zouden niet alleen gericht moeten zijn op het formaliseren van archiveringspraktijken, maar ook en vooral op het opbouwen van wederkerige relaties. Door kennisuitwisseling en gedeeld eigenaarschap kunnen institutionele archieven inclusiever en responsiever worden, terwijl gemeenschapsinitiatieven meer zichtbaarheid, ondersteuning en bescherming krijgen — zonder hun autonomie te verliezen.

Foto: Françoise Bolechowski, oktober 2024

Scans van flyers die zijn verzameld en gedigitaliseerd tijdens het evenement Echoes of the Underground, georganiseerd door VibeLab in samenwerking met Sexyland tijdens het Amsterdam Dance Event.

2.5 CASESTUDY'S

De volgende casestudy's belichten innovatieve benaderingen die richting geven aan de toekomst van het archiveren van nacht- en clubcultuur. Ze tonen verschillende manieren waarop culturele gemeenschappen en instellingen samenwerken om waardevolle verhalen en materialen te bewaren.

We beginnen met een archief dat voortkwam uit het initiatief van de gemeenschap zelf — om een geliefd cultureel centrum, en de muziek die daar gekoesterd werd, te vereeuwigen. We eindigen met een voorbeeld van een instelling die niet alleen recht probeert te doen aan haar lokale wortels, maar ook aan haar bredere internationale uitstraling.

Wat deze initiatieven met elkaar gemeen hebben, is de manier waarop gemeenschappen en instellingen elkaar wederzijds versterken. Ze laten zien dat cultureel erfgoed duurzaam én toegankelijk kan worden bewaard wanneer er ruimte is voor samenwerking, gedeeld eigenaarschap en respect voor de context waarin dit erfgoed is ontstaan.

2.5.1 HET ARCHIEF, AMSTERDAM⁷⁴

Van 2016 tot 2024 fungeerde De School — een voormalige technische school die werd omgevormd tot een interdisciplinaire ruimte met een club als middelpunt — als cultureel knooppunt dat het nachtleven van Amsterdam op eigenzinnige wijze herdefinieerde. Het groots opgezette, 66 uur durende sluitingsevenement in 2024 markeerde het einde van een tijdperk, maar de gemeenschap rondom De School weigerde het collectieve geheugen te laten vervagen.

Dat verlangen naar behoud leidde tot de oprichting van Het Archief: een digitaal geluidsarchief dat fungeert als eerbetoon aan De School en haar gemeenschap, én als bijdrage aan het bredere gesprek over de archivering van nacht- en clubcultuur.

Het Archief documenteert acht jaar muziekprogrammering, waarin zowel lokale als internationale invloeden, interculturele verbindingen en vernieuwende curatiepraktijken zichtbaar worden. Het omvat opnames van naar schatting 900 dj-sets, live-optredens en concerten van bijna 500 artiesten. Deze opnames — afkomstig uit het bestaande geluidsarchief van De School en gedeeld met toestemming van de artiesten — zijn nu toegankelijk via het streamingplatform MixCloud⁷⁵ een speciaal daarvoor ingerichte website.

“We hadden die verbluffende goudmijn aan audio (...) en de meest logische stap was om een digitaal geluidsarchief te beginnen dat het verloop van al die jaren zichtbaar maakt (...). Mensen kunnen hun eigen verhalen maken, hun eigen herinneringen en onafhankelijkheid vieren — zonder dat wij bepalen welk verhaal verteld moet worden.”

- Melisa Cenik, creatief strateeg muziek, kunst en cultuur; projectleider Het Archief

Door zich exclusief te richten op audio sluit Het Archief aan bij het fotografieverbod dat in De School gold, en biedt het een immersieve luisterervaring die de voorbijgaande magie van de dansvloer weet op te roepen. Door deze focus ontstaat een helder, samenhangend archief dat zich volledig toespitst op de klankwereld van het nachtleven.

Het Archief hanteert één vast format en biedt een overzichtelijke, intuïtieve interface waarmee gebruikers op jaar, evenement of zelfs op zaal kunnen zoeken. Die toegankelijkheid onderscheidt het van bredere archieven als het Poparchief Groningen of The Hip Hop Museum, die werken met uiteenlopende formats en sterk leunen op bijdragen uit crowdsourcing.

Op de website is ook een open handleiding⁷⁶ te vinden die praktische stappen biedt voor het opzetten van een geluidsarchief. Hiermee demystificeert Het Archief het archiveringsproces en moedigt het anderen aan om het belang te erkennen van het documenteren van geluidsmateriaal uit het nachtleven — niet alleen als geheugensteun, maar ook als cultureel erfgoed.

“We zijn niet de poortwachters van deze informatie of ervaringen (...). Zelfs als we maar één organisatie zouden inspireren, dan is dat al heel wat.”

- Melisa Cenik

Het team achter Het Archief moest diverse uitdagingen overwinnen: het verkrijgen van gebruiksrechten, het oplossen van copyrightkwesties, het vinden van financiering en het organiseren van veilige en duurzame opslag. Belangrijke institutionele en financiële steun kwam daarbij van Podiumkunst.net en het Stadsarchief Amsterdam.

Opmerkelijk is dat de harde schijf van Het Archief momenteel beveiligd wordt opgeslagen binnen de fysieke en digitale infrastructuur van zowel het Stadsarchief als het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid. Er zijn plannen om op termijn ook de website daar te hosten. Deze samenwerking waarborgt de duurzame opslag van het archief, en beschermt het tegen de instabiliteit van commercieel gehoste onlineplatforms.

Tegelijkertijd toont deze samenwerking hoe cultureel erfgoed dat voortkomt uit de clubscene een plek kan krijgen binnen gevestigde instellingen — een voorbeeld van hoe archivering toegankelijker en inclusiever kan worden gemaakt. Een vergelijkbare strategie is terug te vinden in de werkwijze van Rendezvous Projects, die hun archief structureel onderbrachten bij een stadsarchief.

Hoewel Het Archief kon bouwen op het brede netwerk en de zichtbaarheid van De School, benadrukken de initiatiefnemers het belang

van actieve betrokkenheid van dergelijke archiefinstellingen bij kleinere, minder bekende initiatieven — juist omdat ook die wezenlijke bijdragen leveren aan de culturele identiteit van de stad.

Naast het inspireren van anderen om hun eigen geschiedenis vast te leggen, laat Het Archief zien dat samenwerking met instellingen wél kan slagen — mits er sprake is van een gedeelde visie en het besef dat nachtcultuur iets is om te waarderen, te documenteren en structureel te ondersteunen.

“Er zijn mogelijkheden en het zou prachtig zijn als die zichtbaarder zouden worden (...). Sommige gemeenschappen voelen zich niet echt welkom in zulke instellingen, en het zijn die gemeenschappen die actief [door instellingen] moeten worden benaderd.”

- Melisa Cenik

2.5.2 POPARCHIEF GRONINGEN⁷⁷

Groningen is een middelgrote stad, geografisch gezien relatief afgelegen van andere grote stedelijke centra in Nederland, maar al decennialang een vruchtbare voedingsbodem voor uiteenlopende muziekgemeenschappen binnen de Nederlandse nacht- en clubcultuur. Aangedreven door een voortdurend veranderende studentenpopulatie, heeft de stad een levendige muziekpraktijk ontwikkeld waarin ruimte is voor experiment, lokale invulling en alternatieve circuits.

Festivals als Paradigm en zalen als Vera,⁷⁸ Oost⁷⁹ en Simplon hebben een centrale rol gespeeld in het ondersteunen van subculturen. Zo waren Vera en Simplon in eerdere decennia belangrijke plekken voor de punkscene en alternatieve jeugdcultuur,⁸⁰ terwijl deze locaties later ook ruimte boden aan elektronische muziek, hiphop en vernieuwende clubavonden. Deze infrastructuur gaf genres als New Wave, EDM en hiphop in Groningen een eigen toon en context, los van de commerciële hoofdstroom en met een uitgesproken regionaal karakter.

Het Poparchief Groningen werd in 2006 opgezet als platform om de persoonlijke collectie van Koen van Krimpen, auteur van *Nothing Going On in the City* (2003), te huisvesten.⁸¹ Van Krimpen, die als vrijwilliger actief was bij de Groninger Archieven, doneerde een selectie van duplicaten uit zijn collectie aan het Poparchief. In 2018 werd vervolgens de volledige collectie opgenomen in het gemeentearchief — een zeldzaam voorbeeld van een onafhankelijk popcultuurarchief dat duurzaam werd geïntegreerd in een officiële instelling.

De Groninger Archieven ondersteunen het Poparchief zonder commercieel oogmerk en zorgen voor het behoud van de unieke muziekgeschiedenis van de stad. Het model is vergelijkbaar met dat van Rendezvous Projects in Oost-Londen, waarbij collecties structureel worden ondergebracht bij een gemeentelijk archief in plaats van in een permanent zelfstandig onderkomen.

“Op bepaalde niveaus wordt [popcultuur] erkend als iets belangrijks, maar het behoort zeker niet tot de mainstream. Op dit moment zijn wij het enige poparchief [in Nederland] dat deel uitmaakt van een officieel lokaal archief.”

— Gert Plas, coördinator Poparchief Groningen bij de Groninger Archieven

In het Poparchief Groningen wordt ruim honderd jaar aan popcultuur gedocumenteerd. De collectie omvat zowel fysieke archieven — zoals platen, posters en verzamelobjecten — als een online database waarvan de metadata context en aanvullende informatie bieden bij de stukken. Waar een initiatief als The Hip Hop Museum zich onderscheidt door haar schaal en internationale reikwijdte, is het Poparchief juist bijzonder vanwege de breedte en diepgang waarmee het lokale muziklandschap in kaart wordt gebracht — des te indrukwekkender gezien de kleinschaligheid van zowel de stad als het archief zelf.

Het archief is sterk afhankelijk van crowdsourcing: honderden Groningers hebben bijgedragen in de vorm van materiaal en verhalen, wat het lokale karakter versterkt en het archief stevig verankert in de gemeenschap. Ook Vera, een van de bekendste clubs van de stad, leverde een belangrijke bijdrage in de vorm van concertposters vanaf 1973.

“We proberen al deze informatie bij elkaar te krijgen — niet alleen een voorwerp op zich, maar het hele [verhaal] erachter. Door wie is het gemaakt? Welke bands hebben op dat concert gespeeld? Welke anekdotes zijn er over het concert bekend?”

— Gert Plas

Het archief wordt onderhouden en gecureerd door een klein team van medewerkers en vrijwilligers, van wie velen actief zijn binnen de Groningse nachtcultuur. De website wordt dagelijks geüpdatet. Dankzij de inzet van de gemeenschap is er een rijke collectie opgebouwd, maar de toegang tot het fysieke archief blijft — los van tentoonstellingen en onderzoeksprojecten — beperkt. Het streven is om dat te veranderen: in 2025 wil het archief meer dan 10.000 posters online beschikbaar maken. De digitalisering van muziekopnamen vormt een aanzienlijke uitdaging: het proces vereist niet alleen technische infrastructuur maar ook veel handmatige arbeid. Gert Plas, hoofdredacteur van het Poparchief, is momenteel de enige permanente kracht binnen het team.

“Ook voor copyrightorganisaties is de wereld veranderd. Ze staan meer open voor nieuwe oplossingen, waardoor we makkelijker het gesprek kunnen aangaan over wat wij nodig hebben — én wat zij nodig hebben.”

— Gert Plas

Het archief werkt samen met Buma/Stemra,⁸² de Nederlandse organisatie voor muziekrechten, om streaming van audio- en videomateriaal van aangesloten artiesten mogelijk te maken. Voor kunstenaars die niet bij een rechtenorganisatie zijn aangesloten, streeft het team naar onderlinge afspraken, zodat ook hun werk op een respectvolle en legale manier online vertegenwoordigd kan worden. Via een openbaar reactieformulier kunnen rechthebbenden zich melden, zodat het archief op ethisch verantwoorde wijze wordt beheerd.

Ondanks de beperkte omvang van het team slaagt het Poparchief Groningen erin om met behulp van internationale steun zijn archiveringsmissie voort te zetten. Door een balans te vinden tussen gemeenschapswaarden en persoonlijke bijdragen aan de ene kant, en gestructureerde archivering en systematische catalogisering aan de andere, biedt het archief een inspirerend model voor het duurzaam bewaren van een steeds rijkere en gelaagdere cultuurgeschiedenis — en dat met minimale middelen.

2.5.3 RENDEZVOUS PROJECTS, OOST-LONDEN⁸³

Oost-Londen is al decennialang een broedplaats voor invloedrijke undergroundgenres als jungle, garage en grime. Toch blijven de specifieke bijdragen van wijken als Newham en Waltham Forest vaak onderbelicht. Rendezvous Projects, een door de gemeenschap zelf opgezette belangenbehartigingsorganisatie in Newham, speelt een cruciale rol in het vastleggen van deze lokale verhalen.

Door samen te werken met lokale overheden en initiatieven zoals de Newham Heritage Month slaagt Rendezvous Projects erin deze verhalen te verankeren in de bredere geschiedenis van de stad. Zo versterkt het netwerkstructuren binnen de gemeenschap en draagt het bij aan een dieper gevoel van culturele identiteit en gedeeld erfgoed.

“Door samen te werken met scholen, lokale groepen en bewoners, ontsluiten we gedeelde geschiedenissen, versterken we ondervertegenwoordigde stemmen en bevorderen we verbinding en trots op het rijke en diverse erfgoed van de omgeving.”

— Katherine Green, directeur Rendezvous Projects

De projecten van Rendezvous Projects worden per initiatief gefinancierd, met aanvullende steun uit donaties en opbrengsten uit publicaties en merchandise. In tegenstelling tot de andere casestudy's in dit rapport — die vaak werken met een gecentraliseerd archief — wordt het materiaal van Rendezvous Projects ondergebracht in lokale wijkarchieven. Dit bevordert niet alleen de fysieke toegankelijkheid, maar democratiseert ook het historisch geheugen, doordat de verhalen letterlijk in de gemeenschap blijven verankerd.

Via gratis tentoonstellingen, Q&A's, workshops en performances betreft de organisatie een breed en gevarieerd publiek. Vrijwilligers, van wie de organisatie sterk afhankelijk is, worden getraind in historische documentatie en storytelling. Plaatselijke bewoners,

waaronder ook jongeren, worden aangemoedigd om actief deel te nemen — aan interviews, onderzoeksactiviteiten, sociale media en evenementen.

Deze aanpak gaat verder dan conventionele vormen van crowdsourcing: ze bevordert eigenaarschap en versterkt de relatie tussen bewoners en het lokale verleden — iets wat van groot belang is in snel veranderende stadsdelen waar de geschiedenissen van gevestigde gemeenschappen dreigen te verdwijnen uit het publieke bewustzijn.

“Door sociale geschiedenissen die zelden verteld worden zichtbaar te maken, zorgen we ervoor dat diverse stemmen deel uitmaken van het collectieve narratief. Als we dat niet doen, blijft de geschiedenis in handen van de geprivilegieerden. Wanneer mensen hun eigen verhaal kunnen vertellen, in hun eigen woorden, dragen ze bij aan een rijker en representatiever erfgoed van hun omgeving.”

— Katherine Green

Met behulp van orale geschiedenis, publicaties en educatieve activiteiten slagen de Rendezvous Projects erin om gemarginaliseerde sociale narratieven zichtbaar te maken en te versterken. Een sprekend voorbeeld is het project *All Roads Lead to Bentley's*,⁸⁵ dat de geschiedenis vastlegt van Bentley's — een club waar soul, hiphop en reggae centraal stonden, en die fungeerde als een belangrijke culturele ontmoetingsplek voor de zwarte gemeenschap in Newham.

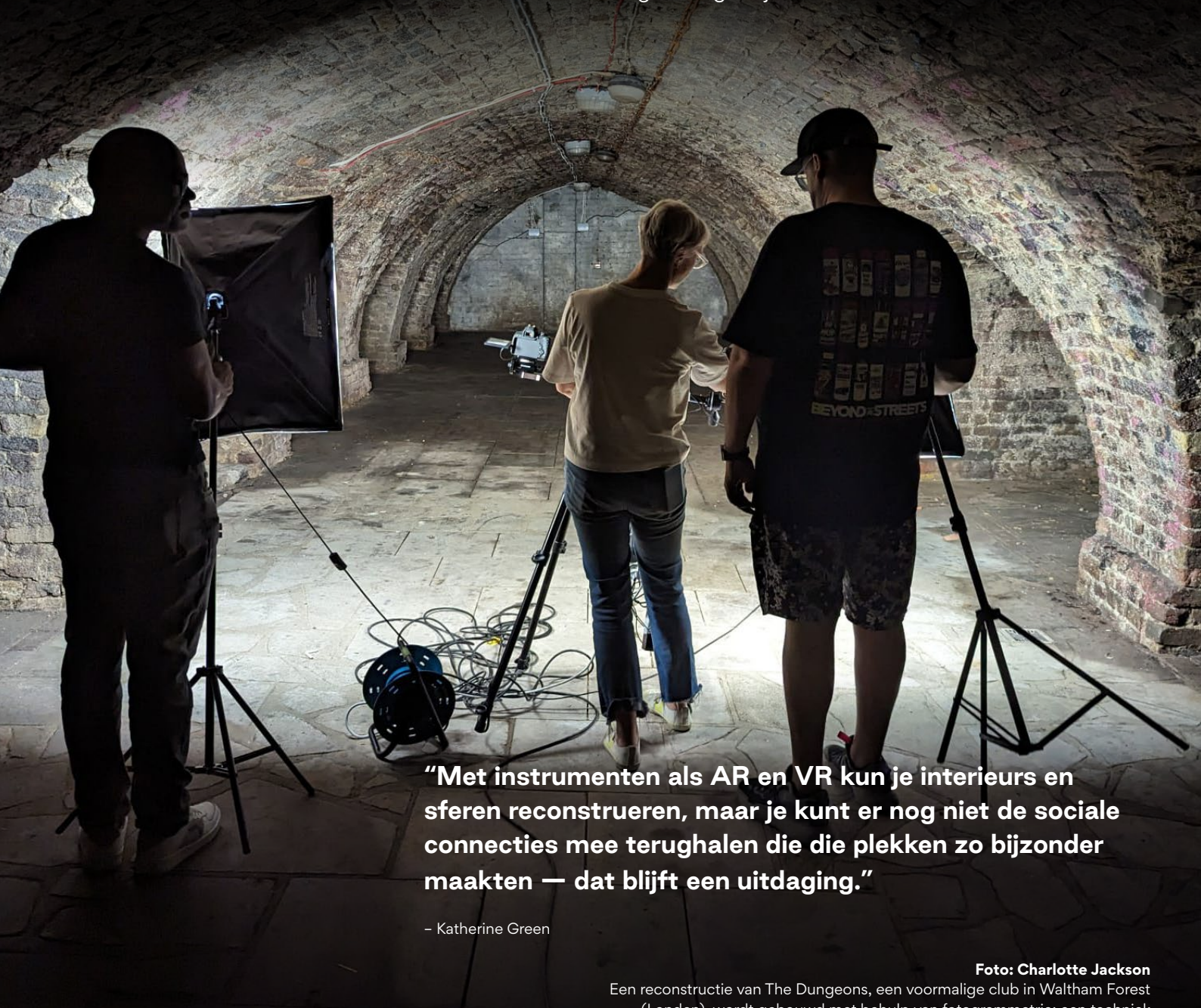
Bentley's bevond zich in een overwegend witte wijk die in de jaren tachtig bekendstond om raciale spanningen, waardoor de club ook diende als cruciaal toevluchtsoord. Terwijl The Bridge House — een nabijgelegen rockclub met een voornamelijk wit publiek — ruimschoots is gedocumenteerd, was Bentley's nagenoeg verdwenen uit het historische geheugen. Dankzij het werk van Rendezvous Projects is deze nalatenschap nu opnieuw zichtbaar gemaakt in verschillende digitale publicaties en online tentoonstellingen.

Net als The Hip Hop Museum in New York laten de Rendezvous Projects zien hoe erfgoed ontstaat vanuit de geleefde ervaring, en hoe lokale verhalen van mensen van kleur onlosmakelijk verbonden zijn met bredere sociaal-politieke structuren. Ze demonstreren hoe archivering ook een vorm van herstel en erkenning kan zijn — en hoe het terugvorderen van cultureel eigenaarschap begint met het vertellen van het eigen verhaal.

Rendezvous Projects experimenteert ook met technologie om het erfgoed van de nachtcultuur op nieuwe manieren vast te leggen. In het project rond The Dungeons,⁸⁶ — een voormalige club in Waltham Forest — werd gebruikgemaakt van virtual reality en augmented reality (AR) om de oorspronkelijke ruimte digitaal te reconstrueren. In samenwerking met een danser werd een immersieve AR-installatie

ontwikkeld, waarbij QR-codes toegang boden tot digitale lagen van het verhaal. Projectontwikkelaars weigerden echter toestemming te geven voor het plaatsen van de QR-codes in de openbare ruimte, wat nog eens aantoont hoe kwetsbaar publieke geschiedschrijving is binnen een context van voortdurende stadsontwikkeling.

Hoewel het projectmatige karakter van de organisatie uitdagingen met zich meebrengt — zoals afhankelijkheid van tijdelijke financiering — laat Rendezvous Projects zien hoe je onderbelichte geschiedenissen zichtbaar kunt maken, kunt experimenteren met technologie en tegelijkertijd diepgaande betrokkenheid van lokale gemeenschappen kunt stimuleren. Het is een voorbeeld bij uitstek van hoe lokaal geworteld erfgoed eigentijds en inclusief kan worden bewaard.

“Met instrumenten als AR en VR kun je interieurs en sferen reconstrueren, maar je kunt er nog niet de sociale connecties mee terughalen die die plekken zo bijzonder maakten — dat blijft een uitdaging.”

– Katherine Green

Foto: Charlotte Jackson

Een reconstructie van The Dungeons, een voormalige club in Waltham Forest (Londen), wordt gebouwd met behulp van fotogrammetrie: een techniek waarbij 3D-data worden gegenereerd uit tweedimensionale foto's. Deze digitale heropbouw maakt deel uit van het erfgoedproject van Rendezvous Projects.

2.5.4 THE HIP HOP MUSEUM, NEW YORK⁸⁷

The Hip Hop Museum (THHM) in de Bronx is een van de meest grootschalige en institutionele pogingen om het erfgoed van de hiphop duurzaam vast te leggen. Het museum werd in 2012 opgericht door Rocky Bucano, in samenwerking met legendarische pioniers als Kurtis Blow, Grandmaster Melle Mel en Joe Conzo Jr. In tegenstelling tot de eerder besproken gemeenschapsarchieven werkt THHM binnen een formeel en gestructureerd museaal kader, onder leiding van een raad van curatoren. De oprichting wordt ondersteund door publieke financiering vanuit zowel het stadsdeel Bronx als de stad New York. De opening staat gepland voor 2025 als onderdeel van het bredere stadsontwikkelingsproject The Bronx Point, en vormt een belangrijke stap richting structurele erkenning en duurzame verankering van de hiphopcultuur.

Hoewel de permanente locatie van THHM nog geopend moet worden, heeft het museum het publiek al weten te bereiken via pop-upexposities, workshops en gemeenschapsevenementen. De tentoonstelling *[R]Evolution of Hip Hop*,⁸⁸ die plaatsvond in de Bronx Terminal Market, bevatte interactieve elementen als virtual reality, avatars en hologrammen — technologieën die doen denken aan de manier waarop Rendezvous Projects digitale middelen inzet om de vluchtige essentie van nachtcultuur tastbaar te maken. In 2021 ging THHM een samenwerking aan met Microsoft als officiële technologiepartner, waarmee de digitale infrastructuur voor het archiveringsprogramma op lange termijn werd veiliggesteld.⁸⁹

“Ik hoop oprecht dat de wereldwijde initiatieven voor het archiveren van hiphop ook actief de stemmen van vrouwen en queers zullen meenemen, want hun bijdragen blijven tot op de dag van vandaag onderbelicht.”

– Kim Dankoor, hiphoponderzoeker, media-expert en interviewer

THHM is méér dan een opslagplaats van objecten; het museum stelt expliciet de verhalen van gemeenschappen centraal. Door middel van orale geschiedenis en geleefde ervaring wordt het verhaal van de hiphop verteld door de mensen die deze cultuur zelf hebben gevormd. THHM werkt daarbij samen met lokale organisaties en inhoudelijke adviseurs om culturele authenticiteit te waarborgen — al blijft het afwachten in hoeverre deze koers in de toekomst behouden blijft. Net als het Poparchief Groningen — dat een breed scala aan popcultuurmateriaal verzamelt, ongeacht erkenning binnen de mainstream — archiveert THHM uiteenlopende artefacten zoals dj-apparatuur, tijdschriften, drukwerk en audiovisuele opnamen. Deze objecten zijn geschonken door pioniers, kunstenaars en fans uit de hele wereld, onder wie de Canadese rapper Classified en de Colombiaanse hiphopgroep La Etnnia.

“Een archief kan echt waardevol zijn voor bijvoorbeeld de media, zodat ze kunnen teruggrijpen op de geschiedenis van deze cultuur en gericht beeld kunnen vinden. Want als de media verhalen over de dance-, nacht- of hiphopcultuur proberen te vertellen, gaat dat lang niet altijd goed.”

– Kim Dankoor

Voorlichting vormt een kernonderdeel van het werk van THHM. Met het programma *My Camera Is My Weapon*⁹⁰ ondersteunt het museum jongeren in een sociaal kwetsbare positie bij het leren fotograferen en filmen — waarmee het hen niet alleen een alternatief biedt voor gangcultuur, maar ook de rol van hiphop in zelfexpressie en empowerment versterkt. Deze inzet komt overeen met de aanpak van de Rendezvous Projects, die jonge mensen actief betrekken bij culturele storytelling en het bewaren van hun eigen erfgoed. Ook Het Archief spoort nieuwe generaties aan om hun cultuur zelf te documenteren en zichtbaar te maken.

“Hopelijk zullen de gemeenschappen die deze cultuur daadwerkelijk hebben voortgebracht daar ook financieel van kunnen profiteren — niet alleen via erkenning en reputatie, maar ook in de zin van: ‘Dit hebben wij gemaakt.’

– Kim Dankoor

In Rotterdam houdt het HipHopHuis⁹¹ de universele waarden van de hiphop al sinds 2002 hoog, door culturele kennis te verspreiden, mentorschappen aan te bieden en kansen te creëren voor jongeren in een sociaal kwetsbare positie. Het werk van de organisatie is vooral van groot belang in een ‘superdiverse’ stad die is gevormd door complexe migratiepatronen, waar talloze stemmen nog steeds door de cultuursector worden buitengesloten. Oprichter Aruna Vermeulen heeft de missie van het HipHopHuis als volgt omschreven: “We gebruiken hiphop als een motor voor positieve verandering. Voor individuen, voor onze gemeenschap, voor de stad.”⁹²

Hoewel institutionalisering een vorm van stabiliteit en zichtbaarheid kan bieden, staat het streven van THHM naar het behoud van authenticiteit bij toekomstige archiveringsprojecten centraal. Het museum laat zien hoe institutionele ondersteuning in samenhang met diepe betrokkenheid van en bij de gemeenschap kan leiden tot een duurzamere en representatievere archivering van het hiphop-erfgoed — ook al blijkt uit recente ontwikkelingen, zoals het uitblijven van overheidssubsidie⁹³ voor het HipHopHuis, dat structurele erkenning allerminst vanzelfsprekend is.

IT WAS ALL A DREAM
YOU NEVER THOUGHT THAT
HIP HOP WOULD TAKE IT
THIS FAR

NOTORIOUS B.I.G.
JULY 1994

Foto: Kim Dankoor

Op de hoeksteen van het gebouw van The Hip Hop Museum in de Bronx staan geciteerde songteksten van de vermoorde rapper The Notorious B.I.G. Deze tekstfragmenten markeren de rol van storytelling binnen hiphopgeschiedenis en -erfgoed.

3. AANBEV- ELINGEN

3.1 CONCLUSIE

Dit onderzoek onderstreept de urgentie en noodzaak om de nacht- en clubcultuur een structurele plek te geven binnen een vernieuwde canon van culturele archieven in Nederland. Daarmee sluit het aan bij de bredere missie van Podiumkunst.net: het ontwikkelen van een gecentraliseerd en toegankelijk digitaal platform dat het erfgoed van de podiumkunsten veiligstelt — een ambitie die bij uitstek van waarde is voor gefragmenteerde geschiedenissen als die van het Nederlandse nachtleven.

Door ruimte te maken voor onderbelichte stemmen en niet-gecanoniseerde bijdragen, streven VibeLab en Podiumkunst.net ernaar verhalen te ontsluiten die tot nu toe buiten beeld zijn gebleven, om zo het culturele narratief binnen Nederlandse archief- en erfgoedinstellingen te verrijken en herdefiniëren.

Het engagement van betrokkenen uit het nachtleven — van dj's, dansers en programmeurs tot academici, auteurs en verzamelaars — leverde waardevolle inzichten op in zowel de bestaande obstakels als de kansen voor duurzamere, inclusieve archivering. Ondanks de beperkingen in tijd, middelen en reikwijdte, stond het verzamelen van een zo breed mogelijk palet aan perspectieven centraal in de opzet en uitvoering van dit onderzoek.

Op basis van innovatieve casestudy's en concrete suggesties voor belanghebbenden reikt dit rapport aanbevelingen aan die bijdragen aan het versterken van archiveringspraktijken in Nederland — praktijken die tot op heden nog geen recht doen aan de gelaagde geschiedenis van de nacht- en clubcultuur. Culturele instellingen en organisaties zouden actief landelijke bewustwordingscampagnes kunnen opzetten, met als doel om proactieve documentatie te stimuleren.

Daarbij is het cruciaal dat deze inspanningen zich nadrukkelijk richten op gemeenschappen die historisch zijn gemarginaliseerd of over het hoofd zijn gezien.

Tegelijkertijd moeten instellingen erkennen dat archivering nooit neutraal is: keuzes over wie en wat wordt bewaard, zijn per definitie politiek en bepalen welke verhalen worden doorgegeven aan toekomstige generaties. Een *post-custodiale* benadering — waarin gemeenschappen worden erkend als eigenaars van hun eigen erfgoed — biedt hierbij een ethisch en gelijkwaardig uitgangspunt. Dergelijke samenwerking vereist langdurige betrokkenheid, gedeeld vertrouwen en ondersteuning op het gebied van ethische vraagstukken, privacy, toegang, financiering en digitale infrastructuur.

Het rapport spreekt de overtuiging uit dat deze maatregelen kunnen bijdragen aan een inclusiever en rechtvaardiger archiveringslandschap voor het Nederlandse culturele erfgoed. Daarnaast sluit het rapport af met een praktische checklist voor de nachtcultuurgemeenschap, bedoeld als handvat om stil te staan bij de invloed van hedendaagse documentatie op de manier waarop dit levendige tijdperk in de toekomst herinnerd zal worden.

3.2 AANBEVELINGEN

1. CULTURELE ERKENNING

Zorg voor bredere erkenning van de nacht- en clubcultuur als volwaardig cultureel erfgoed, via beleidsmaatregelen en gerichte financiële ondersteuning. Daarbij moet nadrukkelijk aandacht zijn voor gemeenschappen en stemmen die in de bestaande culturele canon structureel zijn onderbelicht.

culturele instellingen

gemeenten

2. VERTEGEN- WOORDIGING

Erken en documenteer het volledige spectrum van de nacht- en clubcultuur door ruimte te maken voor artefacten, verhalen en perspectieven die door gemeenschappen zelf worden aangedragen. Dit betekent aandacht voor regio's buiten de Randstad, het Caribisch deel van het Koninkrijk, gemarginaliseerde muziekgenres, en de bijdragen van groepen die op basis van ras, seksualiteit of sociaaleconomische positie vaak zijn uitgesloten. Daarbij horen ook rollen die traditioneel minder aandacht krijgen — zoals die van dansers, vj's, technici en clubpersoneel — naast de zichtbaardere posities van dj's, organisatoren en programmeurs.

archiefinstellingen

culturele organisaties

3. EIGENAARSCHAP EN BEHEER

Ontwikkel partnerschappen vanuit het Faro-perspectief,⁹⁴ waarin niet alleen formele instellingen maar ook gemeenschappen zelf als volwaardige erfgoedspelers worden gezien. Daarbij is het van belang dat ook informele en niet-systematische vormen van archivering worden erkend als waardevol. Organisaties zoals Podiumkunst.net spelen hierin een sleutelrol door deze praktijken te ondersteunen met kennis, formats en begeleiding op het gebied van metadata en toegankelijkheid.

archiefinstellingen

culturele organisaties

gemeenten

Rijksoverheid

4. TOEGANG EN INCLUSIE

Zorg voor drempelvrije en inclusieve archiveringspraktijken door barrières voor deelname actief weg te nemen, vertrouwen op te bouwen en langdurige relaties aan te gaan met historisch gemarginaliseerde gemeenschappen. Dit vraagt om het ontwerpen van toegankelijke, gebruiksvriendelijke en meertalige platforms op basis van open source, én om fysieke en digitale infrastructuren die rekening houden met uiteenlopende noden — inclusief mobiliteit, zicht- en gehoorbeperkingen.

archiefinstellingen

culturele organisaties

5. FINANCIERING, CAPACITEIT- SOPBOUW EN ANDERE MIDDELEN

Versterk gemeenschapsgeleide archieven via op maat gemaakte financieringsmogelijkheden, juridische en technische ondersteuning, en toegang tot middelen zoals fysieke ruimtes en duurzame digitale infrastructuur. Bied trainingen aan op het gebied van digitalisering, metadata en archivering, met als doel de autonomie en slagkracht van deze gemeenschappen te vergroten.

archiefinstellingen

culturele organisaties

financieringsinstellingen

6. JURIDISCHE EN ETHISCHE KADERS

Werk samen met gemeenschapsvertegenwoordigers en experts aan het herzien van juridische en ethische kaders rondom archivering. Ontwikkel richtlijnen voor het verantwoord omgaan met privacy, toestemming en auteursrechten, specifiek in de context van het nachtleven. Leg hierbij de nadruk op principes van inclusie, rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid en eerlijke beloning.

archiefinstellingen

culturele organisaties

3.3 NAAR DE PRAKTIJK: UITVOERING

Deze richtlijnen bieden handvatten voor het implementeren van de aanbevelingen uit dit rapport en sluiten aan bij de centrale thema's die tijdens het onderzoek naar voren zijn gekomen.

CULTURELE ERKENNING

- Formele erkenning van de culturele bijdrage van nacht- en clubculturen, door het **opzetten van erkenningssystemen** op landelijk niveau. Zo riep het Franse ministerie van Cultuur het label 'Clubcultuur – Plekken voor artistieke expressie en viering'⁹⁵ in het leven. In Duitsland heeft de Bondsdag in 2021 ingestemd met een wijziging in de bouw- en omgevingswetgeving, waardoor nachtclubs en locaties voor live-evenementen voortaan als culturele instellingen worden aangemerkt.⁹⁶
- Versterken van de publieke erkenning voor de culturele bijdrage van nacht- en clubculturen, door het organiseren en ondersteunen van publieksgerichte evenementen – zoals podcasts, panelgesprekken en filmvertoningen – in samenwerking met nachtcultuurgemeenschappen. In Berlijn wordt bijvoorbeeld de 'Tag der Clubkultur'⁹⁷ gevierd, een door de stad gefinancierd evenement ter ere van de clubscene.
- Promotie en financiële ondersteuning van evenementen in het nachtleven waarvan de programmering expliciet culturele of erfgoedgerichte elementen bevat, waarmee de bijdrage van de scene aan het culturele veld wordt uitgelicht.
- Opname van nacht- en clubcultuur in permanente museumcollecties en het expliciet aanmerken van deze cultuur als integraal onderdeel van het stedelijk en nationaal cultuurprofiel. Zo is de toegangsdeur van technoclub Tresor inmiddels een permanent tentoongesteld object in het Humboldt Forum in Berlijn.⁹⁸
- Ontwikkelen van bewustwordingsinitiatieven, zoals open huis-dagen of informatiebijeenkomsten, waarin niet alleen het brede publiek wordt betrokken bij de maatschappelijke waarde van nachtcultuur, maar ook erfgoedinstellingen hun rol als dienstverlener aan diverse gemeenschappen kunnen toelichten.
- **Lanceren van gerichte campagnes** over het belang van archivering, met toereikend budget en outreach-strategieën om jongeren en gemeenschappen te bereiken die op grond van etniciteit, woonomgeving of culturele uitingen structureel zijn gemarginaliseerd binnen de canon. Publicaties als *Document Your Culture* van Emma Warren kunnen hierbij dienen als inspiratiebron.
- **Inrichten van een mobiel adviesteam voor erfgoedvorming**, dat locaties en evenementen bezoekt, archiefadvies op locatie biedt, en zo actief de drempel verlaagt voor gemeenschappen om te documenteren en archiveren.
- **Verankering van nacht- en clubcultuur in het onderwijs**, door samenwerkingen met academische instellingen en vakopleidingen, zodat ook binnen het erfgoedcurriculum structurele aandacht ontstaat voor deze cultuur en haar rol in de samenleving.

Foto: Ben Houdijk, september 2024

Tijdens een paneldiscussie op de conferentie CPFE (Club Performance & Future Ecologies) spreken dj Darko Esser (rechts) en Margriet van Kraats (links), programmadirecteur van TivoliVredenburg en bestuurslid van Podiumkunst.net, over de toekomst van clubcultuur als cultureel erfgoed.

VERTEGENWOORDIGING

- Verken innovatieve, participatieve en multidisciplinaire benaderingen van cultuurdocumentatie om zowel materiële als immateriële aspecten van de nacht- en clubcultuur vast te leggen. Denk hierbij aan onconventionele methoden, zoals immersieve workshops waarin deelnemers de performatieve dimensie en emotionele impact van nachtcultuur kunnen ervaren en verkennen.
- Breid archiefinitiatieven uit naar elektronische muziekgenres die buiten de commerciële EDM- en technostromingen vallen, om ook minder goed gedocumenteerde, maar invloedrijke stijlen – zoals bubbling – op te nemen in het erfgoed.
- Erken de betekenis van lokaal gedreven DIY- en underground nachtsubculturen in tentoonstellingen over jongerencultuur en tegenculturele bewegingen. Culturele instellingen kunnen hierbij leren van voorbeelden als het Museum of Youth Culture in het Verenigd Koninkrijk, dat expliciet aandacht besteedt aan het undergroundnachtlevens.
- Stel een **adviesforum** samen met **stakeholders** uit zowel de erfgoed- als de nachtcultuurwereld die een rol willen spelen in de documentatie, archivering of presentatie van club- en nachtcultuur. Dit forum fungeert als brug tussen instellingen en gemeenschappen, faciliteert kennisuitwisseling en denkt actief mee over representatie, methodologie en ethiek binnen lopende en toekomstige initiatieven.
- Zorg **in het kader van representatie** voor een actieve samenwerking met gemeenschappen die vaak ondervertegenwoordigd zijn, waaronder groepen op basis van culturele achtergrond, genderidentiteit, seksuele oriëntatie, sociaaleconomische positie en geografische ligging.
- Zorg voor **geografische verbreding van representatie**, met bijzondere aandacht voor regio's buiten de grote steden in Nederland, de Caribische delen van het Koninkrijk en voormalige Nederlandse koloniën, zodat het gedecentraliseerde karakter van de ontwikkeling van nachtcultuur recht wordt gedaan.

- Voorzie archivariissen van achtergrondkennis en training rond sociaal-cultureel gevoelige thema's die aan bod komen in hun collecties en tentoonstellingen.
- Verken nieuwe manieren om **voorbijgaande waarde** van clubruimtes en -ervaringen vast te leggen. Laat je hierbij inspireren door bijvoorbeeld het Clubkataster,⁹⁹ van de Berlijnse Clubcommission – een GIS-instrument dat clublocaties in kaart brengt – en door Queering the Map,¹⁰⁰ een digitaal platform waarop gebruikers persoonlijke herinneringen koppelen aan specifieke plekken.
- Zet een initiatief op voor **kennisuitwisseling** binnen de Nederlandse erfgoedsector, waarmee innovatieve archiveringspraktijken, inzichten en geleerde lessen breed gedeeld worden. Denk hierbij aan toegankelijke formats, zoals het handboek van Het Archief over het opzetten van een digitaal geluidsarchief.
- Streef naar samenwerking met online-platforms waar historische data over evenementen en nachtcultuur circuleren – zoals **Partyflock** of **Facebook** –¹⁰¹ met als doel deze informatie duurzaam te bewaren en toegankelijk te houden voor toekomstig gebruik.

EIGENAARSCHAP EN BEHEER

- Omarm **post-custodiale modellen** waarin gemeenschappen worden erkend als de rechtmatige eigenaars van hun archiefmateriaal. Instellingen zouden in dit model niet als bewaarders, maar als ondersteunende partners moeten optreden.
- Ondersteun co-creatieve processen bij archieven die door gemeenschappen zelf zijn opgezet, door het aanbieden van technische expertise en begeleiding bij de bewaring en digitalisering van uiteenlopende materialen – waaronder flyers, posters, video-opnamen, dj-sets, foto's en andere cultuurdragers.
- Ontwikkel duidelijke partnerschapskaders voor samenwerking tussen instellingen en lokale archieven, waarmee ook **informele** en **niet-systematische vormen** van archiveren worden erkend als waardevol. Zo kunnen lokale groepen en nachtcultuurgemeenschappen zelf het narratief

rond hun geschiedenis beheren en vormgeven.

- Stel binnen besluitvormende organen van erfgoedinstellingen een structurele overlegverplichting in met vertegenwoordigers van gemeenschappen, zodat hun behoeften en perspectieven gedurende het hele archiveringsproces structureel worden meegenomen — van acquisitie en selectie tot presentatie en beheer.

TOEGANKELIJKHEID EN INCLUSIE

- Werk samen met internationale platforms, zoals het digitale videoplatform 4:3 van Boiler Room¹⁰² en reizende tentoonstellingen als Techno Worlds,¹⁰³ om minder bekende verhalen uit de Nederlandse clubcultuur zichtbaarheid te geven en een verbinding te leggen met een breder, internationaal publiek.
- Ontwikkel gebruiksvriendelijke, meertalige en **open-source** platforms voor digitale collecties in samenwerking met IT-diensten, waarbij compatibiliteit met **assistentieve technologieën** (zoals schermlezers en ondertiteling) wordt gegarandeerd om inclusie voor mensen met visuele en auditieve beperkingen te waarborgen.
- **Onderzoek best practices voor het standaardiseren van metadata**, zodat archieven op een consistente manier worden beschreven, beter doorzoekbaar zijn en met andere collecties kunnen worden verbonden. Volg hierbij de principes van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), die helpen bij het duurzaam beheren, toegankelijk maken en zichtbaar houden van cultureel erfgoed. Door te werken met vaste termen en structuren — bijvoorbeeld voor artiesten, evenementen of locaties — wordt het mogelijk om gegevens uit verschillende bronnen te koppelen, bijvoorbeeld via Linked Open Data. Bestaande platforms zoals Discogs¹⁰⁴ laten zien hoe dit in de praktijk werkt. Archieven kunnen ook eigen systemen ontwikkelen, zolang die aansluiten bij deze gedeelde afspraken.
- Draag zorg voor aansluiting op het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), dat werkt met een drielaags model om erfgoed duurzaam op te slaan, toegankelijk te maken voor verschillende doelgroepen en zichtbaar te maken in bredere digitale netwerken. Door collecties aan te sluiten op deze

infrastructuur wordt uitwisseling en samenwerking tussen erfgoedinstellingen bevorderd.¹⁰⁵

- **Zoek actief naar mogelijkheden voor tastbare interactie met archieven**, bijvoorbeeld door tijdelijke tentoonstellingen, pop-up-installaties of educatieve programma's op locatie – daar waar dit voor gemeenschappen betekenisvol en relevant is. Deze fysieke interactie versterkt de verbinding tussen archieven en de mensen wier verhalen erin zijn vastgelegd.
- **Structureer archieven zodanig dat ze herbruikbaar zijn**, zodat gemeenschappen archiefmateriaal kunnen lenen, aanpassen en opnieuw inzetten voor hun eigen doeleinden – bijvoorbeeld in educatieve projecten, artistieke producties of community-archieven. Herbruikbaarheid betekent hier niet alleen technische toegankelijkheid, maar ook culturele herkenbaarheid en open toegang tot contextuele informatie. Zo gebruikte het artist-in-residency-programma van Electrosteen¹⁰⁶ bronnen uit de folkloristische geluidsarchieven van het Popular Art Centre¹⁰⁷ in Al-Bireh, Palestina, om nieuwe muziekstukken te creëren.
- Zorg ervoor dat archieven beschikken over een **helder en toegankelijk feedbackkader**, zodat zorgen van gemeenschappen tijdig worden gesignaleerd en er daadwerkelijk wordt ingespeeld op hun noden. Dit bevordert een transparante en wederkerige relatie tussen archiefbeheerders en de gemeenschappen die zij representeren.
- **Organiseer periodieke gesprekken tussen archivariissen, gemeenschapsleiders en beleidsmakers**, met als doel het gezamenlijk identificeren en documenteren van regionale nachtculturen. Hierbij wordt erkend dat het behoud van cultureel erfgoed een gedeelde verantwoordelijkheid is. Inspiratie kan worden geput uit het erfgoedgesprek-programma van Imagine IC, dat uiteenlopende wijkgemeenschappen betreft bij het definiëren van wat zij als erfgoed beschouwen.¹⁰⁸
- Ontwikkel **toegankelijke educatieve en voorlichtingsmaterialen** die zijn afgestemd op specifieke doelgroepen, zoals jongeren, gezinnen, ouderen en nieuwkomers. Deze middelen moeten gericht zijn op het vergroten van cultureel

bewustzijn, het stimuleren van participatie in erfgoedprojecten en het toegankelijk maken van archieven voor een breder publiek. Inspiratie kan worden geput uit initiatieven als Grown Up In Britain van het Museum of Youth Culture, waarin gratis lesmateriaal wordt aangeboden via de website om gebruikers te betrekken bij het vastleggen en delen van hun eigen culturele verhalen.

FINANCIERING EN CAPACITEITSOPBOUW

- Ontwikkel financieringsprogramma's waarin nacht- en clubcultuur expliciet wordt erkend als cultureel domein, met ruimte voor de flexibiliteit en experimentele aard die deze sector kenmerkt.
- Verhoog de bekendheid van financieringsmogelijkheden onder nachtelijke creatives door middel van gerichte oproepen, informatiebijeenkomsten en toegankelijke communicatiekanalen die aansluiten op de leefwereld van makers en organisatoren.
- Neem personele ondersteuning en training expliciet op in subsidieregelingen voor archieven die door gemeenschappen zelf zijn opgezet, met erkenning voor de cruciale rol van vrijwilligers en het belang van duurzame capaciteitsopbouw.
- Verlaag de drempel voor financiering van kleinschalige initiatieven, onder meer door microbeurzen tot € 1500 beschikbaar te stellen en administratieve aanvraagvereisten te minimaliseren. Hiermee wordt lokale betrokkenheid gestimuleerd en wordt het makkelijker gemaakt voor jongeren en grassroots-organisaties om toegang te krijgen tot publieke middelen.
- **Overweeg meerjarige financiering voor cultuurscheppers** die werken aan experimentele of prototypeprojecten die baat hebben bij langere ontwikkel- en testperiodes, inclusief reflectie en verbetering. Denk daarbij aan initiatieven gericht op het onderzoeken van archiveringsmethoden op de Caribische eilanden binnen het Koninkrijk en in voormalige Nederlandse koloniën.
- **Ontwikkel een toegankelijke gids in eenvoudige taal over het opzetten van een gemeenschapsarchief**, geïnspireerd op publicaties als *Document Your Culture* van Emma Warren. De gids zou praktische thema's moeten behandelen

zoals het beheren van metadata, digitalisering, opslag en het omgaan met copyright, zodat ook niet-experts zelfstandig aan de slag kunnen.

JURIDISCHE EN ETHISCHE KADERS

- **Draag zorg voor eerlijke financiële compensatie** voor gemeenschappen die als partner worden benaderd door instellingen, in lijn met de principes van diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie zoals in dit onderzoek gehanteerd.
- **Draag zorg voor juridische ondersteuning van archieven die door gemeenschappen zelf zijn opgezet**, bijvoorbeeld rond auteursrechten, privacy, eigenaarschap van digitaal materiaal en het afsluiten van gebruiksovereenkomsten.
- **Draag zorg voor het opzetten van een adviesforum van belanghebbenden** met gemeenschapsleiders en erfgoedprofessionals, om ethische en privacyvraagstukken te adresseren die spelen bij het archiveren van nacht- en clubcultuur. Dit kan het gezamenlijk opstellen van ethische richtlijnen omvatten, waarmee wordt geborgd dat gevoelige onderwerpen – zoals provocerend beeldmateriaal, druggebruik of queer expressie – met respect en zorgvuldigheid worden behandeld, ook binnen institutionele contexten.

DEELNEMERS AAN DE CLUBCULTUUR

SLEUTELVRAGEN AAN DE NACHTCULTUURGEMEENSCHAP

Deze vragen zijn bedoeld om collectieven, organisatoren, artiesten en andere deelnemers aan het nachtleven te stimuleren na te denken over hun rol in het vastleggen van hun erfgoed, en om handvatten te bieden voor reflectie, documentatie en mogelijke samenwerking met erfgoedinstellingen:

- ☐ Heeft binnen jullie collectief of crew iemand de taak op zich genomen om het werk te documenteren en te bewaren — denk aan audio-opnames, visuals, promotie of context?
- ☐ Hoe leg je de ontwikkeling van artiesten, muziek, labels, visuals en performances binnen jullie scene vast? En wie bepaalt wat bewaard wordt?
- ☐ Hoe zou je de verschillende perspectieven van betrokkenen willen bewaren — van organisatoren, muzikanten en dj's tot bezoekers, vj's, lichttechnici en andere sleutelfiguren?
- ☐ Hoe kun je muzikale elementen zoals dj-sets, live-optredens of releases documenteren? En hoe breng je daarbij ook de sfeer en betekenis van het moment over?
- ☐ Is er aandacht voor het bewaren van opnamen — bijvoorbeeld sets die op feestjes zijn gespeeld, radioshow's, livestreams of demo's? Zo ja, hoe worden die opgeslagen en gedeeld?

- ☐ Bestaat er binnen jullie gemeenschap een eigen (beginnend) label, radioshow, studio of distributiekanaal? Hoe ziet de documentatie daarvan eruit?

- ☐ Waar bewaar je op dit moment digitale archiefstukken zoals tracks, dj-sets, flyers, foto's, persberichten of andere relevante bestanden? Denk aan de volgende vormen van opslag:
 - ☐ uitsluitend op sociale media (bijv. Instagram, Facebook, TikTok)
 - ☐ op een interne harde schijf (bijv. op je laptop of in de studio)
 - ☐ op een externe harde schijf
 - ☐ in de cloud (bijv. Google Drive, Dropbox, WeTransfer)
 - ☐ op fysieke dragers (bijv. usb-sticks, cd's, dvd's, tapes, minidisks)
 - ☐ op platforms zoals SoundCloud, Mixcloud, Bandcamp, YouTube

- ☐ Welke informatie vermeld je doorgaans op je flyers, posters of socials? Hoe kan die informatie (denk aan datum, line-up, dresscode, gedragscode, ontwerp) latere archivarissen helpen om jullie scene beter te begrijpen?

- ☐ Hoe vertel je de verhalen van de plekken waar jullie samenkomen — clubs, kraakpanden, radiostudio's, woonkamers, festivals?

- ☐ Hoe zal je zelf terugkijken op deze periode in je leven? Hoe zou je willen dat die tijd later herinnerd wordt?

- ☐ Wat zijn obstakels die jou of jouw gemeenschap ervan weerhouden om actief te archiveren of erfgoed te bewaren?

- ☐ Welke bronnen gebruik jij zelf om meer te leren over de geschiedenis van de nacht- en clubcultuur? (Bijv. documentaires, boeken, podcasts, gesprekken, tentoonstellingen). Wat werkt het beste voor jou?

- ☐ Moedig je anderen in je netwerk aan om zich te verdiepen in die geschiedenis? Of om betrokken te raken bij documentatieprojecten?

- ☐ Zou jouw crew, label of platform het waardevol vinden om iemand aan te wijzen als contactpersoon voor samenwerking met erfgoedinstellingen?

“Elke crew heeft dj’s nodig, dansers, impresario’s — al die rollen zijn belangrijk. Maar ze hebben ook iemand nodig die bereid is om te verzamelen, te bewaren en vast te leggen.”

- Emma Warren, journalist, programmamaker, auteur van *Document Your Culture*

“Het is belangrijk dat mensen zelf het initiatief nemen en hun stem kunnen laten horen. Een archief kan immers nooit volledig zijn.”

- Lieve Goedhart, programmeur Melkweg, Kanaal40, La Cassette

Foto: Françoise Bolechowski, oktober 2024

Digitale verwerking van flyers en posters die werden gescand door Archival Consciousness tijdens Echoes of the Underground - een moment waarop bezoekers uitgenodigd werden om persoonlijke documenten te delen en toe te lichten. Deze actie markeert het belang van participatieve archiveringspraktijken.

4. APPENDIX

4.1 BRONNENONDERZOEK

Archivering is een veelzijdige en voortdurend evoluerende praktijk. Deze bronnenlijst biedt inzicht in zowel gestructureerde methodologieën als meer informele, op ervaring gebaseerde benaderingen – beide spelen een cruciale rol bij het vastleggen van nacht- en clubcultuur. In plaats van één vaste

route voor te stellen, moedigt deze lijst lezers aan om te zoeken naar manieren van documenteren en bewaren die passen bij hun eigen context en praktijk – of die nu institutioneel, academisch, artistiek of gemeenschapsgericht is.

Titel	Auteur(s)	Jaar	Format
Open manual. Gids voor het creëren van een digitaal geluidsarchief	Het Archief	2024	Online platform ¹⁰⁹
Document Your Culture: A Manual	Emma Warren	2023	Pamflet & luisterboek ¹¹⁰
Queering the Map: On Designing Digital Queer Space	Lucas LaRochelle	Gestreamd 2021	Youtube op Interview ¹¹¹
Opslaan en vernietigen – Muziekarchieven bedreigd	Jacqueline Oskamp	2017	Boek
Preserving Popular Music Heritage Do-it-Yourself, Do-it-Together	Sarah Baker	2015	Boek
Records as Records: Excavating the DJ's Sonic Archive	Liam Maloney	2021	Gepubliceerd onderzoek
Repeating beats: The Return of Rave, Memories of Joy and Nostalgia Between the Afterglow and the Hangover	Joe P.L. Davidson	2022	Gepubliceerd onderzoek
Rogue Archives: Digital Cultural Memory and Media Fandom	Abigail De Kosnik	2016	Boek
The Archive and the Repertoire: Performing Cultural Memory in the Americas	Diana Taylor	2003	Boek

Titel	Auteur(s)	Jaar	Format
YouTube and the Social Archiving of Intangible Heritage	Sheenagh Pietrobruno	2013	Gepubliceerd onderzoek
Finding Traces in YouTube's Living Archive: Exploring Informal Archival Practices	Susan Aasman	2019	Gepubliceerd onderzoek
Hip Hop Archives: The Politics and Poetics of Knowledge Production	Red. Mark V. Campbell, Murray Forman	2023	Boek
Music and heritage: New Perspectives on Place-Making and Sonic Identity	Liam Maloney, John Schofield	2021	Boek
Music, Dance and the Archive	Red. Amanda Harris, Linda Barwick en Jakelin	2022	Boek
Music Preservation and Archiving Today	Red. Norie Guthrie en Scott Carlson	2018	Boek
Memory and the Management of Change: Repossessing the Past	Emily Keightley, Michael Pickering	2017	Boek
Archives, Recordkeeping and Social Justice	Red. David A. Wallace, Wendy M. Duff, Renée Saucier, Andrew Flinn	2020	Boek
Music Collection Development and Management in the Digital Age	Kirstin Dougan Johnson	2023	Boek
Archives and Recordkeeping: Theory into Practice	Red. Caroline Brown	2013	Book
Sounds of the Underground: A Cultural, Political and Aesthetic Mapping of Underground and Fringe Music	Stephen Graham	2016	Boek
Archive Fever: A Freudian Impression	Jacques Derrida	1995	Boek [Eng. vert.]

4.2 LIJST VAN CASESTUDY'S

De onderstaande (niet-uitputtende) lijst biedt een overzicht van casestudy's die tijdens dit onderzoek zijn geanalyseerd. Ze vormen aanvullende inspiratie voor wie zich verder wil verdiepen in de manieren waarop nacht- en clubcultuur wereldwijd wordt vastgelegd, gekoesterd en doorgegeven. Deze

voorbeelden tonen uiteenlopende strategieën – van grassroots-initiatieven tot institutionele samenwerkingen – en bieden verschillende invalshoeken voor het ontwikkelen van eigen archiefpraktijken.

Titel	Locatie	Omschrijving	Weblink
Als Muren Konden Praten: Archival Consciousness	Amsterdam, Nederland (online)	Podcastserie over de geschiedenis van iconische Nederlandse clubs en muziekpodia. De Mobile Archive Unit (Silverfish) is een tafel met een telefoon/camera, lampen en software voor archivering op locatie, aangedreven door de gemeenschap—en werd in dit project gebruikt om partyflyers te digitaliseren tijdens een clubevenement.	https://www.npo3fm.nl/podcasts/als-muren-konden-praten https://www.archivalconsciousness.org/#mobilearchive
Archiv der Jugendkulturen	Berlijn, Duitsland	Vereniging met een informatiecentrum en bibliotheek over Berlijnse jeugdcultuur; beheert ca. 40.000 fanzines en aanvullend archiefmateriaal	https://www.jugendkulturen.de/
AudioCulture	Nieuw-Zeeland (online)	Online-archief gericht op het documenteren van de geschiedenis van de Nieuw-Zeelandse popmuziekcultuur	https://www.audioculture.co.nz/
Dance Music Archive	VK (online)	Gemeenschapsplatform en wekelijkse radioshow die zich richt op het creëren van 's werelds grootste online-archief voor dance music	https://www.dancemusicarchive.com/
Dancecult	wereldwijd (online)	Open access e-journal voor academisch onderzoek naar elektronische dansmuziekcultuur (EDM); verschijnt jaarlijks	https://dj.dancecult.net/index.php/dancecult
Electrosteen	Ramallah / Al-Bireh, Palestina	Muziekproject uit 2022 waarin folkloristische archieven zijn hergebruikt voor een compilatiealbum met eigentijdse interpretaties van Palestijnse volksmuziek	https://open.spotify.com/intl-de/album/7KcM3bF7ju1F-HuEAlvBmBH
Het Archief	Amsterdam, Nederland (online)	Digitaal geluidsarchief met meer dan 800 dj-sets, opgenomen tussen 2016 en 2024 in de Amsterdamse club De School.	https://hetarchief.deschoolamsterdam.nl/
Museum of Modern Electronic Music	Frankfurt, Duitsland	Museum (geopend in 2022) gewijd aan de geschiedenis en culturele impact van elektronische muziek, met tentoonstellingen, educatieve programma's en evenementen.	https://momem.org/
Museum of Pop Culture (MoPOP)	Seattle, VS	Museum over popcultuur (opgericht in 2000) in brede zin, met aandacht voor muziek, sciencefiction, horror, fantasy, videogames en andere mediavormen.	https://www.mopop.org/
Museum of Youth Culture	Londen, VK	Museum dat de jeugdcultuur van de afgelopen honderd jaar in Groot-Brittannië documenteert, waaronder undergroundscenes als acid house, punk en rave; met een focus op sociale bewegingen en DIY-archieven.	https://www.museumofyouthculture.com

Palestinian Sound Archive / Majazz Project	VK/Palestina (online)	Palestijns archieflabel en alternatief onderzoekstijdschrift, met een focus op sonisch erfgoed; produceert maandelijkse uitzendingen op de internetradiozender NTS.	https://www.instagram.com/majazzproject
Poparchief Groningen	Groningen, Nederland	Online en fysiek archief (opgericht in 2006) met materiaal over popcultuur en muziek uit Groningen en Noord-Nederland; bevat zowel fysieke artefacten als een uitgebreide digitale database.	https://poparchiefgroningen.nl/
Rave Preservation Project	VS/wereldwijd (online)	Privé-initiatief dat rave-flyers en -posters uit de hele wereld (met een nadruk op Californië) verzamelt, digitaliseert en toegankelijk maakt via een online-archief.	https://www.ravepreservationproject.com/
Rendezvous Projects	Londen, VK	Gemeenschapsinitiatief dat via erfgoedprojecten onderzoek doet naar de sociale en culturele geschiedenis van plekken en gemeenschappen, met focus op ondervertegenwoordigde verhalen in Oost-Londen.	https://www.rendezvousprojects.org.uk/
Sydney Rave History Archive	Sydney, Australië (online)	Online platform dat materiaal verzamelt over de geschiedenis van de rave- en dancecultuur in Sydney, met name uit de jaren negentig.	https://sydneyravehistory.com/
Syrian Cassette Archives	Syrië/VK/ Duitsland (online)	Project dat zich toelegt op het digitaliseren, bewaren en analyseren van cassette-opnamen uit Syrië tussen de jaren zeventig en vroege jaren 2000, om zo het muzikale erfgoed uit deze periode toegankelijk te maken.	https://syriancassettearchives.org/
The Hip Hop Museum	Bronx, New York, VS	Museum opgericht in de geboorteplaats van de hiphopcultuur, de Bronx. Opening gepland voor 2026.	https://thhm.org/
The Lomax Digital Archive	New York, VS (online)	Open-access archief met opnames en ander materiaal uit de Amerikaanse folk music-cultuur, waaronder foto's, bandopnamen en documentatie uit de periode 1946-1992.	https://archive.culturalequity.org/
UCLA Ethnomusicology Archive	Los Angeles, VS	Archief gericht op muzikale expressies wereldwijd, met meer dan 150.000 audio-, video-, foto- en drukwerkdOCUMENTEN.	https://schoolofmusic.ucla.edu/facilities/ethnomusicology-archive/
Urban Artistry	Silver Spring, VS	Non-profitorganisatie (opgericht in 2005) die zich richt op de uitvoering en archivering van stedelijke dans en andere kunstvormen. Dient als cultureel platform voor vaak onderbelichte gemeenschappen.	https://www.urbanartistry.org
Wild Life Archive	VS/wereldwijd	Collectie van verzamelobjecten, boeken, kleding, tijdschriften en andere materialen over dancecultuur. Tentoonstellingen in toonaangevende musea wereldwijd.	https://wildlifearchive.org
ZKM (Zentrum für Kunst und Medien)	Berlijn, Duitsland	Archieven en collecties (sinds 1989) gewijd aan elektronische kunstvormen. Bevat documentatie en werken uit de 20e en 21e eeuw.	https://zkm.de/en/research-production/collections-archives

4.3 ONDERZOEKSDEELNEMERS

Onze bijzondere dank gaat uit naar de kunstenaars, programmeurs en denkers die met hun expertise aan dit onderzoek hebben bijgedragen — in alfabetische volgorde:

Alina Tomescu – Cultuurorganisator, onderzoeker Amsterdam, Universiteit van Amsterdam
Anita Jori – Onderzoeker Leuphana Universität Lüneburg, curator CTM Festival en redacteur *Dancecult*
Arno van der Hoeven – Projectmanager en onderzoeker, Platform31
Britt-Marie van der Drift – Voorlichter en docent Slavernijgeschiedenis, Reinwardt Academie
Casper Storm – Nachtprogrammeur hiphop en talentontwikkeling
Celia Okoro – Nachtburgemeester Nijmegen
Chris Garrit – Nachtbambassadeur, promotor, clubeigenaar en cultuuractivist
Clarence Prince – Nachtprogrammeur, Metropool
Daan Knijnenburg – Programmeur clubnachten, bestuurslid Nachtwacht Haarlem
Daniël Lugtmeier – Marketingcoördinator, Hedon
Danielle Kors-Piekert Weeserik – Hoofd marketing, Burgerweeshuis
Darko Esser – Dj, producer, programmeur, activist Stichting Nachtburgemeester Nijmegen
Derek van Winsen – Creatief producer podcast *A/s Muren Konden Praten*
DIORA – Multidisciplinair kunstenaar, dj
DJ Chuckie – Dj, producer, cultuurondernemer
Dr. T.L. (Timo) Koren – Assistent-professor Culturele Economie, Universiteit van Amsterdam
Dr. Ton Nabben – Onderzoeker Hogeschool van Amsterdam; expert recreatief drugsgebruik en rave-cultuur
Eelko Anceaux – Club- en evenementenorganisator, impresario; eigenaar De Marktkantine; oprichter Chemistry-housenachten
Emma Warren – Journalist, programmamaker; auteur *Document Your Culture*
Faustin – Kunstenaar, ontwerper, cultuuronderzoeker
Gert Plas – Coördinator Poparchief Groningen, Groninger Archieven
Hillegonda Rietveld – Emeritus-professor Arts & Media, Sonic Culture, London South Bank University
John Agesilas – Danser, cultuurondernemer; oprichter Summer Dance Forever en Foundation Amsterdam Hip Hop Center

Katherine Green – Directeur Rendezvous Projects CIC
Kim Dankoor – Hiphoponderzoeker, media-expert en interviewer
Kim Tawjoeram – Danser, leraar, evenementenorganisator Rooted in Culture, oprichter Dynamic Arts
Lieve Goedhart – Programmeur, Melkweg / Kanaal40 / La Cassette
Margriet van Kraats – Programmamanager TivoliVredenburg, bestuurslid Podiumkunst.net
Mark van Bergen – Journalist, docent, onderzoeker EDM-cultuur, Fontys ACE
Mathijs Reinen (Rozaly) – Dj, curator, archivaris, clubmanager Kanaal40
Matteo Franklin van der Sluijs – Muziekjournalist Mosaiko Magazine, vicevoorzitter Patta Academy Alumni Club
Melisa Cenik – Creatief strateeg muziek, kunst en cultuur, projectleider Het Archief
Merlijn Poolman – Nachtburgemeester Groningen
Migiza Victoriashoop – Hoofd collecties Stadsarchief Amsterdam
Mike Redman – Documentairemaker, muziekproducent, omslagontwerper; oprichter Redrum Recordz
Rens Wilderom – Cultuursocioloog, docent computational social science
Richard Foster – Journalist, kunstenaar, auteur over Nederlandse post-punk, communicatieadviseur WORM, Rotterdam
Rob Manga – Ondernemer, platenverzamelaar, platenproducer, club-dj
Ruben Planting – Label-eigenaar en dj (Four Framed Music), senior manager duurzaamheid en verkoop Deepgrooves.eu
Savannah Stapel – Cultureel programmeur en curator Felix Meritis
Shinedoe / Chinedum Nwosu – Dj, producer, labelhouder
Souhayla Ou-Oumar – Multidisciplinair kunstenaar, voorlichter, moderator
Thijs Custers – Cultuurondernemer, kunstenaar, kunstliefhebber
Thys Boer – Oprichter, bestuursvoorzitter en woordvoerder, N8W8 Rotterdam
Zoë Horsten – Moderator, programmamaker, evenementenproducer

4.4 PROJECTTEAM

Thomas Scheele (hij/hem, zij/hen)

Projectmanager, redacteur en co-auteur

Senior Project Manager bij VibeLab, gevestigd in Berlijn. Actief sinds 2009 in het nachtleven als organisator, clubmanager, performer en onderzoeker met focus op inclusie en erfgoed.

Kerronia Thomas (zij/haar)

Hoofdonderzoeker en auteur van het rapport

Kerronia is onderzoeker bij VibeLab, geboren in Jamaica en woonachtig in Montreal. Ze studeerde aan de University of Toronto, waar ze zich richtte op onderwerpen als milieubeleid en sociale rechtvaardigheid. Ze deed ervaring op in beleidsonderzoek en programmatische ondersteuning met betrekking tot landelijke strategieën voor klimaatverandering en gendermainstreaming. Als cluborganisator begon ze zich bij VibeLab toe te leggen op inclusiviteit en gemeenschapsgerichte activiteiten in het nachtleven. Voor dit rapport was ze verantwoordelijk voor het onderzoeksontwerp, de interviews, de analyse en het schrijfproces.

Maarten van Brederode (hij/hem)

Onderzoeksassistent en co-auteur

Onderzoeker bij VibeLab, met een achtergrond in stedelijke geografie (UvA). Geboren in Seattle, gevestigd in Berlijn, en gespecialiseerd in cultuur en digitale archieven.

Mirik Milan (hij/hem)

Projectleider, VibeLab

Voormalig nachtcultuurpromotor en eerste Nachtburgemeester van Amsterdam (2012). Medeoprichter van VibeLab (2017), gericht op het bevorderen van nachtleven wereldwijd door onderzoek, beleidsadvies en community building.

Miles Niemeijer (hij/hem)

Projectleider, Podiumkunst.net

Coördinator muziek bij Podiumkunst.net. Richt zich op het integreren van uiteenlopende muziekculturen in landelijke archieven en het houdbaar, zichtbaar en bruikbaar maken van diverse (digitale) muziekcollecties.

4.5 NOTEN

1. Podiumkunst.net: <http://podiumkunst.net/>
2. VibeLab: <https://vibe-lab.org/>
3. In dit rapport gebruiken we de term dance als aanduiding voor elektronische dansmuziek. Hoewel dit geen gangbare Nederlandse term is, hanteren we deze benaming bij gebrek aan een beter alternatief en omdat het in de praktijk in Nederland breed wordt gebruikt als verzamelterm voor diverse genres binnen de elektronische uitgaanscultuur.
4. Geschiedenis van de bubbling-scene: <https://openrotterdam.nl/geschiedenis-van-de-bubbling-scene-leeft-op-tijdens-rotterdam-vs-amsterdam-op-zuid/>
5. Pulse of the North (2019): https://www.youtube.com/watch?v=TY3kMznKnKk&ab_channel=T.D
6. Nachtcultuur op het Holland Festival: <https://hollandfestival.nl/en/route-hf-nightlife>
7. Dance | The Design of a Culture: <https://seeallthis.com/exhibition/dance-the-design-of-a-culture/>
8. Visuele storytelling met Jeff Mills in het Concertgebouw: <http://www.overdose.am/2016/09/12/visual-storytelling-with-jeff-mills-in-het-concertgebouw/>
9. Warren, E. (2020). Document Your Culture: A Manual. Sweet Machine Publishing: <https://shop.taco.org.uk/products/document-your-culture-a-manual>
10. Raad voor Cultuur: <https://dutchculture.nl/en/location/council-culture>
11. Nieuwe Instituut: Rethinking Collecting. De toekomst van het verzamelen: <https://nieuweinstituut.nl/projects/architectuur-dichterbij-eindpublicatie/rethinking-collecting>
12. United We Stream: <https://unitedwestream.org/>
13. Music Venue Trust. Music Venue Trust launches #SaveOurVenues campaign: <https://www.musicvenuetrust.com/2020/04/music-venue-trust-launches-saveourvenues-campaign/>
14. Met de term ‘gemarginaliseerd’ wordt veeleer recht gedaan aan de rol van sociale machtsprocessen dan louter verwezen naar een statistische minderheid. Dit onderscheid is met name relevant als het aankomt op etnische minderheidsgroepen binnen het Koninkrijk der Nederlanden die vanuit wereldwijd perspectief tot meerderheden behoren.
15. Hiertoe behoren al diegenen wiens genderidentiteit niet overeenkomt met het geslacht dat zij bij hun geboorte werd toegewezen.
16. Congress Podia Festivals Events: <https://www.congrespodiafestivalsevenementen.nl/>
17. Netwerk Digitaal Erfgoed: <https://netwerkdigitaalerfgoed.nl/>
18. Europeana: <https://www.europeana.eu/en/share-your-collections>
19. IETM: <https://www.ietm.org/en/node/10310>
20. International Heritage Cooperation: <https://internationalheritage.dutchculture.nl/en/discipline/3388>
21. International Council on Archives: <https://www.ica.org/>
22. Discogs. Compilatie-cd's Various - Thunderdome (1993): <https://www.discogs.com/release/1192892-VariouS-Thunderdome?srsltid=AfmBOorU7C7erlaYU8GA7takXy1KSAFwAQ94RFtCQFTZISg438xm02pd>
23. Van Terphoven, A., en Van Veen, G. (red.). (2013). Mary go wild: 25 jaar dance in Nederland. Maslow.
24. Van Bergen, M. (2018). Dutch Dance: 1988-2018: How the Netherlands Took the Lead in Electronic Music Culture. Amsterdam.

25. Van Bergen, M. (2013). 25 jaar dance in Nederland. Tilburg: Fontys Hogeschool voor Journalistiek.
26. Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland. Nachtcultuur: <https://www.immaterieelerfgoed.nl/en/nachtcultuur>
27. Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland. Cultuur van piratenmuziek: <https://www.immaterieelerfgoed.nl/en/page/3579/culture-of-pirate-music-excluding-illegal-broadcasting>
28. Radio Stad Den Haag: <https://www.radiostaddenhaag.com/>
29. Wie Danst Is Vrij: <https://wiedanstisvrij.nl/en/>
30. Wilderom, B.R., en Van Venrooij, A.T. (2025). The dance of markets and movements: The emergence and development of dance genres in the US, UK, and the Netherlands, 1985–2005. SocArXiv. <https://osf.io/preprints/socarxiv/aq8ep>
31. University of Groningen. Documentaire: Pulse of the North (2019): <https://www.rug.nl/ucg/news/documentary-pulse-of-the-north?lang=en>
32. Documentaire: Bubbling Bandje64 (2016): <https://npo.nl/npo3/bubbling-bandje-64>
33. De Paor-Evans, A. (2020). Provincial Headz: British Hip Hop and Critical Regionalism. Equinox Publishing.
34. Brewster, B., en Broughton, F. (2014). Last Night a DJ Saved My Life: The History of the Disc Jockey (bijgewerkte en gereviseerde editie). Grove Press.
35. UNESCO. Immaterieel cultureel erfgoed: <https://www.unesco.org/en/intangible-cultural-heritage>
36. Universiteit Twente. Metadata, metadata-standaard en -documentatie: <https://www.utwente.nl/en/bms/datalab/datasharing/new-rich-text-document/>
37. Baker, S. (red.). (2015). Preserving Popular Music Heritage: Do-It-Yourself, Do-It-Together. Routledge.
38. Warren, E. (2020). Document Your Culture: A Manual. Sweet Machine Publishing: <https://shop.taco.org.uk/products/document-your-culture-a-manual>
39. Chicago Hip Hop Heritage Museum: <https://www.customresourceschicago.com/chicagohiphophheritagemuseum>
40. Exhibit 3000: <https://www.submergedownload.com/exhibit-3000>
41. God Said Give 'Em Drum Machines (2011): <https://detroittechnomovie.com/>
42. Adofo, C. (2022). A Quick Ting On: Afrobeats. Jacaranda Books.
43. Gillen, J.L. (2023). Temporary Pleasure: Nightclub Architecture, Design and Culture from the 1960s to Today. Prestel Publishing.
44. Queering the Map: <https://www.queeringthemap.com/>
45. Documentaire: Check Your Body at The Door (2011): <https://www.checkyourbodyatthedoor.com/>
46. Taylor, D. (2003). The Archive and the Repertoire: Performing Cultural Memory in the Americas. Duke University Press.
47. ibid.
48. Drive Duru: <https://driveduru.bandcamp.com/>
49. Drive Duru op Okoro Radio : <https://oroko.live/radio/drive-duru>
50. Operator Radio: <https://operator-radio.com/>
51. Operator Radio. Rhythmic Visions: <https://operator-radio.com/archive?searchquery=rhythmic+visions>
52. Operator Radio. Cccriojo: <https://operator-radio.com/archive?searchquery=cccariojo>
53. Kistler Mattock, L., Theisen, C., en Burek Pierce, J. (2018). A Case for Digital Squirrels: Using and Preserving YouTube for Popular Culture Research. First Monday, 23 (1). <http://dx.doi.org/10.5210/fm.v23i1.8163>
54. Campbell, M.V., en Forman, M. (2025). Hip-Hop Archives: The Politics and Poetics of Knowledge Production. Intellect Books.
55. De Kosnik, A. (2016). Rogue Archives: Digital Cultural Memory and Media Fandom. The MIT Press.
56. Grimes, L., Cassidy, K., Dias, M., Lanigan, C., O'Carroll, A., en Singhvi, P. (2023). Archiving "Sensitive" Social Media Data: 'In Her Shoes', A Case Study. Journal of Contemporary Archival Studies, 10 (1), Artikel 19. <https://elischolar.library.yale.edu/jcas/vol10/iss1/19/>
57. Aasman, S. (2019). Finding Traces in YouTube's Living Archive: Exploring Informal Archival Practices. Journal of Media History, 22 (1), 35-55. Artikel 2.
58. Kistler Mattock, L., Theisen, C., en Burek Pierce, J. (2018). A Case for Digital Squirrels: Using and

- Preserving YouTube for Popular Culture Research. First Monday, 23 (1). <http://dx.doi.org/10.5210/fm.v23i1.8163>
59. Chapekis, A., Bestvater, S., Remy, E., en Rivero, G. (17 mei 2024). When Online Content Disappears. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/data-labs/2024/05/17/when-online-content-disappears/>
 60. Internet Archive: <https://archive.org/about/>
 61. Dancecult: <https://dj.dancecult.net/>
 62. KET Brussels. Echoing through eternity: A journey into Fuse night club. <https://ket.brussels/2021/03/29/echoing-through-eternity-a-journey-into-fuse-night-club/>
 63. British Library Sound Archive: <https://www.nts.live/shows/british-library-sound-archive>
 64. ROAR: <https://roaruk.com/episodes/>
 65. Wild Life Archive: <https://wildlifearchive.org/>
 66. Pipitone, G. (2023), Oral History and the Accidental Archive, in: M.V. Campbell en M. Forman (red.), Hip-Hop Archives (p. 154–166). Intellect. https://doi.org/10.1386/9781789388428_9
 67. Dance Music Archive: Archive of Electronic Music & Culture: <https://www.dancemusicarchive.com/>
 68. Rave Reservation Project: <https://www.ravepreservationproject.com/>
 69. Museum of Youth Culture. Grown Up in Britain: <https://www.rug.nl/ucg/news/documentary-pulse-of-the-north?lang=en>
 70. Zavala, J., Migoni, A.A., Caswell, M., Geraci, N., en Cifor, M. (2017), A process where we're all at the table: Community archives challenging dominant modes of archival practice. Archives and Manuscripts, 45(3), 202–215. <https://doi.org/10.1080/01576895.2017.1377088>
 71. ibid.
 72. ibid.
 73. ibid.
 74. Het Archief: <https://hetarchief.deschoolamsterdam.nl/>
 75. MixCloud: <https://www.mixcloud.com/>
 76. Open Manual, Het Archief: <https://hetarchief.deschoolamsterdam.nl/open-manual/>
 77. Poparchief Groningen: <https://poparchiefgroningen.nl/>
 78. Vera: <https://www.vera-groningen.nl/>
 79. Oost: <https://komoost.nl/>
 80. Simplon: <https://simplon.nl/>
 81. Van Krimpen, K. (2003). Nothing going on in the city: 40 jaar popmuziek in Groningen. Passage.
 82. BumaStemra: <https://bumastemra.nl/en/>
 83. Rendezvous Projects: <https://www.rendezvousprojects.org.uk/about/>
 84. Newham Heritage Month: <https://www.newhamheritagemonth.org/>
 85. Rendezvous Projects. All Roads Lead to Bentley's: <https://www.rendezvousprojects.org.uk/portfolio/bentleys-canning-town/>
 86. Rendezvous Projects. The Dungeons – Lea Bridge Road: <https://www.rendezvousprojects.org.uk/portfolio/the-dungeons-lea-bridge-road/>
 87. The Hip Hop Museum: <https://thhm.org/>
 88. The [R]Evolution Exhibition: <https://uhhm.org/Revolution-of-hip-hop/>
 89. Universal Hip Hop Museum. (2023). Hip Hop Museum ontvangt schenking 5 miljoen dollar van Microsoft: <https://thhm.org/press-releases/the-universal-hip-hop-museum-receives-5-million-gift-from-microsofts-ai-for-cultural-heritage-program/>
 90. Universal Hip Hop. My Camera Is My Weapon: <https://thhm.org/education/my-camera-is-my-weapon/>
 91. HipHopHuis: <https://hiphophuis.nl/en/>
 92. Rotterdam Make It Happen: We Live Hip Hop: <https://rotterdammakeithappen.nl/en/showcases/we-live-hip-hop/>
 93. OPEN Rotterdam. (2023). HipHopHuis en Rotterdam Circusstad krijgen geen subsidie meer van de overheid: <https://openrotterdam.nl/hiphophuis-rotterdam-circusstad-en-air-krijgen-geen-subsidie-meer-van-de-overheid/>
 94. Meer over het Faro-verdrag: <https://faro.cultureelerfgoed.nl/welcome>

95. Franse ministerie van Cultuur: Club Culturel: <https://www.culture.gouv.fr/catalogue-des-demarches-et-subventions/appels-a-projets-candidatures/club-culture-lieu-d-expression-artistique-et-de-fete>
96. Duitsland merkt nachtclubs officieel als culturele instellingen aan: <https://www.live-dma.eu/wp-content/uploads/2021/05/Germany-officially-declares-clubs-as-cultural-institutions.pdf>
97. Tag der Clubkultur, Berlijn: <https://www.berlin.de/en/events/6296831-2842498-tag-der-clubkultur.en.html>
98. Toegangsdeur van club Tresor in museum Humboldt Forum: <https://www.stadtmuseum.de/en/article/the-door-of-the-techno-club-tresor>
99. Clubkataster: <https://www.clubcommission.de/category/clubkataster/>
100. Queering the Map: <https://www.queeringthemap.com/>
101. Partyflock: <https://partyflock.nl/>
102. 4:3 van Boiler Room: <https://fourthree.boilerroom.tv/about>
103. Tentoonstelling Techno Worlds: <https://www.goethe.de/ins/ca/en/kul/kue/tec/auo.html>
104. Discogs: <https://www.discogs.com/>
105. Netwerk Digitaal Erfgoed: <https://netwerkdigitaalerfgoed.nl/en/>
106. Electrosteen: <https://buildpalestine.com/project/electrosteen-an-electronic-celebration-of-palestinian-heritage/>
107. Popular Art Centre: https://www.popularartcentre.org/index.php?page=section&pid=2§ion_parent=0&catid=1
108. Imagine IC: <https://imagineic.nl/verzamelen/>
109. Het Archief, Open Manual: https://hetarchief.deschoolamsterdam.nl/site/assets/files/2022/open_manual_-_downloadable_pdf_het_archief-_2024-1.pdf
110. Warren, E. (2020). Document Your Culture: A Manual. Sweet Machine Publishing: <https://sweetmachinepublishing.bandcamp.com/album/audiobook-document-your-culture>
111. Lucas LaRoche praat in het Guggenheim Museum over On Designing Digital Queer Space: <https://www.youtube.com/watch?v=Xf6rABYYf20>

vibelab

Coverfoto door

Raymond van Mil
Rotterdam, Netherlands

Ontwerp en vormgeving

Jack Waghorn
Londen, Groot-Brittannië

In opdracht van en gepubliceerd door

Podiumkunst.net
p/a Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid
Media Parkboulevard 1
1217 WE Hilversum

Geproduceerd door

VibeLab B.V.
Rapenburg 97-2
1011 TW Amsterdam

Deze publicatie is gelicentieerd onder een
Creative Commons Naamsvermelding-
GelijkDelen 4.0 Internationale licentie
([CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)).

NACHTARCHIEVEN

Het archiveren van nacht- en clubcultuur